Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

ҲИЖРИЙ: ҚАМАРИЙ 1411 ЙИЛ ЗУЛ-ҚАЪДА, 16-КУН. ШАМСИЙ, 1370 ЙИЛ ЖАВЗО, 10-КУН.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган

1991 йил 30 май, пайшанба, 101-сон

НАРХИ обуначига 7 тийин. сотувда 10 тийин.

ОЛИЙ КЕНГАШ СЕССИЯСИ: ВАҚТ ОЗ, ИШ КЎП

Рўзномаларнинг кечаги сонларида Ўзбекистон ССР Олий Кенгашини чақириш тўғрисидаги қарор эълон қилинди. Республикамиз қонун чиқарувчи энг юқори ҳокимият маҳкамаси тўпланиб қолган сиёсий, иқтисодий, ҳуқуқий, молиявий, ижтимоий, ташкилий масалаларни кун тартибига қўйиб, ҳозирги нотинч, беҳаловат, муаммоларга, зиддиятларга, қарама-қаршиликларга тўлиб-тошган, тобора жумбушга келиб, денгиздек тўлқинланаётган турмуш талабларига жавоб топиши зарур.

Биз неча ўн йилликлар давомида ё эскириб қолган, ё мутлақо ишламайдиган, ё атайлаб унутилган қонунларни дастак деб билдик. Аслида эса, очиғини айтганда, уларнинг ҳаммаси КПСС ҳукмронлиги остидаги маъмурий-буйруқбозлик, яккабошчилик, алоҳида шахсларнинг хоҳиш-иродалари ёки бир тўда мансабдорларнинг истаклари юки остида қолиб кетганди. Қонун асосида яшамаган жамиятда эса на тартиб, на интизом, на омонлик, на тўкинлик бўлади. Прокуратура, судлов, ички ишлар маҳкамаларига юқоридан туриб, аввало партия комитетларининг биринчи лавозимдаги амалдорлари томонидан йўл-йўриқ кўрсатилиши жамиятни таназзулу инқирозга олиб келганлиги сир эмас. Жамоат тартибини сақловчи, қонунчиликни қўриқловчи идораларнинг ўзларида рўй берган чиришнинг боиси ҳам худди шу сабабли эди.

Эндиликда республика Олий Кенгаши қонунсиз яшашдек ашаддий иллатга барҳам бераяпти. Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Кенгашининг бешинчи сессияси кун тартибига киритилган ўн икки масаладан аксарияти турли-туман қонунлар лойиҳаларидан иборат эканлигини таъкидлашнинг ўзи кифоя. Шулардан энг муҳимлари оммавий-ахборот воситалари тўғрисидаги, виждон эркинлиги, ташқи иқтисодий фаолият, чет эл инвестициялари, кооперация ҳақидаги ҳужжатлар мажмуасидир. Мазкур қонунларнинг лойиҳалари «Халқ сўзи» рўзномасида, бошқа матбуот нашрларида эълон қилинди, умумхалқ муҳокамасига қўйилди. Ҳеч шубҳасизки, депутатлардан, меҳнаткашлардан, вазирликлар, маҳкамалар, идоралардан келган хатлар, тушган таклифлар, билдирилган мулоҳазалар Олий Кенгашнинг тегишли комитетлари томонидан албатта ҳисобга олинади. Ҳамма гап шундаки, қонун ҳаётий бўлмоғи, республика манфаатларини, биринчи навбатда унинг сиёсий, ижтимоий, ҳуқуқий, иқтисодий мустақиллигини ҳимоя қилмоғи лозим. Шу ниятда ҳар қайси лойиҳага, унинг ҳар бир моддасини қиёмига етказишга фақат бугуннинг иши деб қарамаслик, аксинча — истиқболни кўзлаб йўл тутиш зарур. Шундагина қонунларимиз абадий яшайди, жамиятга, унинг равнақига, фуқароларнинг ҳақ-ҳуқуқлари ҳимоясига, тартиб-қоидаларнинг мустаҳкамланишига хизмат қилади.

Депутатлар эътиборига ҳавола этилган ғоят муҳим, айтиш мумкинки, тақдиримизга, миллатимизга, келажагимизга дахлдор масала «Суверен давлатлар Иттифоқи тўғрисида»ги шартнома лойиҳаси муҳокамасидан иборат. Шу ўринда музокараларни авж олдириш, ҳар бир вилоят, шаҳар, район вакилига, ҳамма табақалар намояндаларига, истаган депутатга сўз бериш ҳам фарз, ҳам қарз. Бунда мустақиллик ҳақидаги декларацияни, Бутуниттифоқ референдуми натижаларини кўзда тутган ва тутмаган ҳолда мамлакатнинг бугунги сиёсий, иқтисодий, ижтимоий аҳволини, миллатлараро муносабатлар меъёрини, марказнинг республикаларга, жумладан Ўзбекистонга қарашларини, чет эл билан алоқадорлик ҳуқуқларию имкёсларини ҳисобга олмоқ зарур. Шу жиҳатдан СССР Президентининг тўққиз республика раҳбарияти билан имзолаб эълон қилган қўшма баёноти, Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримовнинг 21 май куни хорижий мухбирлар билан учрашувда, бошқа анжуманларда баён этган хулосалари муҳим аҳамиятга эга. Хуллас, шартнома хусусида сўз юритилар экан, етти ўлчаб бир кесмоғимиз, кейин бармоқ тишлаб, пушаймон бўлиб қолмаслигимиз, худди шу ҳолат асрлар давомида ўзбекнинг толеига дахлдорлигини унутмаслигимиз керак. Бу жиҳатдан Олий Кенгаш умуман, ҳар бир депутат хусусан авлодлар олдида бурчдор, жавобгар, масъулдир. Қалам билан чекилган имзони эса болта билан чопиб йўқотиш мумкин эмас.

Байналмилал моҳиятга молик ҳужжатлар — Ўзбекистон ССР Президентининг Қирғизистон ва Туркманистон республикалари раҳбарлари билан дўстлик, ҳамкорлик тўғрисида тузган шартномалари ратификациясига сессияда алоҳида урғу берилиши муқаррар. Айтиб қўйилликки, хайрли-хосиятли, ўзаро манфаатли, қондош, жондош, чегарадош, тақдирдош, тили бир, дили бир, нияти бир халқларимизнинг ягона муштга айланишлари, аниқ нуқтага уришлари, аҳду паймон муқаддаслигига эришувлари, хуллас бугунги нозик даврдаги ҳамдўстликлари ўтмишдаги улуғларимиз руҳларини шод этгай ва тарихимизга зарварақ бўлиб ёзилгай.

Навбатдаги сессиягача бор-йўғи ўн уч кун вақт қолди. У 12 июнда иш бошлайди. Кўриниб турибдики, вақт оз, иш эса бошдан ошиб ётибди. Тўғри, Олий Кенгаш комитетлари, Котибот, уларнинг атрофига уюшган депутатлару ходимлар анчадан буён сессияга тайёргарлик устида тинимсиз ишламоқдалар. Лекин барибир беқиёс ҳажмдаги ташкилий тадбирлар ниҳоясига етказилгани йўқ. Бинобарин, ҳозир кун тартибига масаласи киритилган ва киритилмаган комитетларнинг ҳаммаси қайноқ фаолият билан банд бўлишлари шарт. Лойиҳаларни алоҳида-алоҳида яна бир карра кўздан кечириш, жойлардан келган хатлар, тушган фикр-мулоҳазалар асосида тузатишу қўшимчалар киритиш, хуллас, қиёмига етказиш талаб этилади. Шу мақсадда халқ депутатларидан, илм-фан намояндаларидан, мутахассислардан, республика вазирликлари, маҳкамалари, идоралари ходимларидан фойдаланиш катта аҳамиятга эга.

Ўтган сессиялар жараёнида айрим қонунлар лойиҳалари қизғин баҳсу мунозаралар, баъзилари эса шунчаки қўл кўтариб тушириш билан кифояланган ҳолда маъқулланди. Буни халқ депутатлари ўзаро суҳбатларда афсуслаиб таъкидладилар, рўзномамиз таҳририятига хатлар ҳам келди. Эндиликда бу тариқа енгил-елпи, енг учида, мендан кетгунча — эгасига етгунча қабилида иш тутадиган бўлсак, бизни меҳнаткашлар оммаси, айниқса келажак авлод сира кечирмайди.

Олий Кенгаш сессиясига ҳозирлик кўришнинг асосий юки, шубҳасизки, оммавий ахборот воситалари зиммасига тушади. Биринчи галда «Халқ сўзи» ва «Народное слово» рўзномалари, бошқа матбуот нашрлари олий анжуманга тайёргарликнинг боришини, комитетлардаги иш жараёнларини, депутатлар жойларда қонунларнинг лойиҳалари устида қандай фаолият кўрсатаётганликларини, барча тоифадаги советларнинг жўшқин ҳаётини бутун борлиғича акс эттиришлари, асосий эътиборни камчиликларга, уларни бартараф этишга қаратишлари керак. Ўз навбатида Олий Кенгаш комитетлари, Раёсати ҳам рўзномаларда билдирилаётган фикрларни ҳисобга олиб боришлари лозим.

Хуллас, кўз очиб юмгунча, бошдаги дўппини бир карра айлантириб қўйгунча сессия очиладиган кун етиб келади. Унга шундай ҳозирлик кўрайликки ва шу қадар юксак савияда ўтказайликки, унда қабул қилинадиган қонунлар ҳаётий, инсонпарвар, узоқ муддат давомида ишлайдиган, жамиятимиз тараққиётига хизмат кўрсатадиган бўлсин.

М. С. ГОРБАЧЕВНИНГ КЎКЧАТОВДА БЎЛИШИ

КУКЧАТОВ (Қозоғистон ССР), 28 май, (ҚозТАГ — ТАСС махсус мухбирлари). СССР Президенти, КПСС Марказий Комитетининг Бош котиби М. С. Горбачев бугун бу ерга келди.

Аэропортда уни Қозоғистон ССР Президенти, Қозоғистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби Н. А. Назарбоев, Қозоғистон ССР Олий Кенгашининг раиси Е. М. Асанбоев, Қозоғистон ССР бош вазири У. Қ. Қараманов, халқ депутатлари Кўкчатов вилоят советининг раиси, Қозоғистон Компартияси вилоят комитетининг биринчи котиби Ч. М. Абутолипов, жумҳурият, вилоят ва шаҳарнинг бошқа раҳбарлари кутиб олдилар.

Миллий кийимларни кийган қизлар М. С. Горбачевга анъанавий нон ва туз тутдилар.

Кўкчатовликлар аэропортдан келадиган йўлда меҳмонни самимий қутладилар. Тўхталган пайтларда улар Президентга иттифоқ шартномасини тайёрлаш қандай бораётгани, мамлакатдаги аҳвол, иқтисодий тангликдан чиқиш йўллари ҳақида саволлар бердилар, ўз ишлари ҳақида гапирдилар.

М. С. Горбачев журналистларнинг Қозоғистонга келиш сабаблари тўғрисидаги саволларига жавоб қайтариб, жумҳуриятга ташриф буюриш тўғрисида анча аввал берган ваъдасини бажараётганлигини айтди. Мамлакат иқтисодиётида Қозоғистон катта ўрин тутади. Республика меҳнаткашлари кўп миллатли давлатимизни мустаҳкамлаш учун кўп иш қилмоқдалар.

СССР Президенти В. И. Ленин номли майдонда Совет давлати асосчиси ёдгорлиги пойига гуллар қўйди. Шу ерда Улуғ Ватан уруши ва меҳнат фахрийлари билан учрашув бўлди.

М. С. Горбачев жумҳуриятдаги энг катта магазинлардан бири — «Синегорье» кооператив магазинини кириб кўрди. Унинг савдо майдони 570 квадрат метр бўлиб, йиллик чакана товар обороти ҳажми 4,5 миллион сўмдан ошади.

Магазин пештахталарида хилма-хил қишлоқ хўжалик маҳсулотлари бор. Москвалик синчков меҳмонлар дудланган колбасанинг тўққиз нави, қайнатиб тайёрланган колбасанинг ҳам шунча тури борлигини санаб чиқдилар. Пештахталарда бошқа маҳсулотлар ҳам етарли. Улар кооператив нархларда сотилмоқда.

— Бу мўл-кўллик Президент келиши шарафигами? — деб сўрадик харидорлардан.

— Йўқ. Бизда савдо яхши йўлга қўйилган. Нимаики етиштирсак, ҳаммаси пештахталарда бор.

Кўкчатов вилояти жумҳуриятнинг қўриқ ерларда энг барқарор ҳосил олаётган асосий галлакор вилоятларидан биридир. Вилоят иқтисодиёти гўшт ва сут чорвачилиги ҳисобига ривожланмоқда.

Жомоитуз район махсус хўжаликлари бирлашмаси бунга яхши мисол бўлади. Шуни айтиш кифояки, ўтган йили бу ерда 707 тонна гўшт тайёрланди, соф фойда салкам 1,3 миллион сўмни ташкил этди.

Бу ерга М. С. Горбачев куннинг иккинчи ярмида келди. У ижарачи жамоа бригадири Н. В. Моисеевнинг оиласида бўлди. Н. В. Моисеевнинг ва хўжаликдаги ишчилар ҳамда мутахассисларнинг яна 26 оиласи кенг ва шинам уйларда яшамоқда. Вақти келиб қишлоқ аҳлининг ҳаммаси ана шундай уйларда яшайди.

СССР Президенти бригадир билан суҳбатда ижарачи жамоадаги ишларнинг аҳволи билан қизиқди. У қишлоқ аҳли қўлланаётган хўжалик юритишнинг янги шаклини маъқуллади.

Уларнинг иши яхши бормоқда. Ўтган йили бригада ҳар гектар экинзордан 20 центнердан кўпроқ дон ва 254 центнер маккажўхори кўкпояси олди. Бунинг натижасида ижарачи жамоанинг молиявий аҳволи яхшиланди: соф даромад чорак миллион сўмни ташкил этди.

Моисеевларнинг шахсий томорқаси ҳам яшнаб турибди.

М. С. Горбачев қишлоқни қуриш қандай бораётгани билан танишди, деҳқонларнинг турмуш шароити билан қизиқди, дўконларда, маиший хизмат уйида бўлди.

Кўкчатовликлар маҳсулот етиштиришда юксак натижаларга эришиш учун ишни ташкил этишнинг барча усуллари ҳам яхши деган қоидага амал қилиб, хўжалик юритишнинг турли шаклларини қўлланмоқдалар. М. С. Горбачев ва унга ҳамроҳ бўлган кишилар Шчучинск районидаги «Златопольский» давлат хўжалигида бўлган вақтларда бунга ишонч ҳосил қилдилар. Бу ерда барча жамоалар ижара усулида ишламоқда. Ўтган йили самарали меҳнат 4,5 миллион сўм соф фойда келтирди.

Умумий муваффақиятга А. Я. Гардер ва унинг бригадаси аъзолари салмоқли ҳисса қўшдилар. Жамоа 6 минг гектар майдонда биринчи класс уруғлик дон етиштирди. Ҳар бир меҳнаткаш ҳисобига 60 минг сўмлик маҳсулот етиштирилмоқда. Бригаданинг банкда ўз ҳисоб варақаси бор, унга 900 минг сўмдан кўп пул қўйилган. Одамлар ерда ўзларини тўла ҳуқуқли хўжайин деб ҳис этмоқдалар.

...Ана шу бригаданинг дала шийпонида СССР Президенти келадиган кунда ижарачилар, фермерлар, кооператорлар, вилоят районларининг раҳбарлари тўпландилар. Бу ерда қизиқарли ва фойдали суҳбат бўлди.

Тўпланганлар меҳнатни янгича ташкил этишнинг афзалликлари, тармоқни ривожлантириш истиқболлари, муаммолар тўғрисида гапирдилар. Жумладан, қишлоқ учун техника тўғрисидаги масала ўткир қилиб қўйилди.

— Т-4 тракторлари кабинасиз ва ёнилғи қуйиладиган бакларсиз келтирилаётганлигини тартиб деб бўладими, деб ғазабланишди улар. Машҳур «Кировец» тракторлари нуқсонлар билан чиқарилган, сеялкаларнинг муҳим қисмлари йўқ. Деҳқонлар қишлоқ меҳнаткашларига, уларнинг эҳтиёжларига кўпроқ эътибор бериш керак, деб ҳисобламоқдалар.

М. С. Горбачев учрашувга якун ясаб таъкидладики, иқтисодиётнинг барча соҳаларида муносабатларни ислоҳ қилиш йўлидан дадил бориш зарур. Бу ишни социализмни одамларнинг манфаатлари билан бирлаштириб, ҳамма биргаликда бажариши керак. Инсонни мулкка қайтармоқ муҳимдир. Буйруқбозлик тизмасининг умри тугади. У ишбилармонликни, энг яхши маънодаги мусобақалашишни истисно этади. Агар иқтисодиётнинг барча соҳалари ислоҳ қилинмаса, жамият унда жамият бўлмай қолади, балки «ижтимоий таъминот»га айланади.

— Мана сизлар, — деди у ҳозир бўлганларга мурожаат қилиб, — шу ишга киришдингиз ва иш жойидан қўзғалганини кўрдингиз. Саноатда ҳам шундай бўлади. Чунки ҳозир КамАЗ ҳам ижарага берилган.

М. С. Горбачев учрашув қатнашчиларига янги муваффақиятлар тилади.

СССР Президентининг сафарида СССР Бош вазирининг биринчи ўринбосари В. Х. Догужиев ҳамда СССР Қишлоқ хўжалиги ва озиқ-овқат вазири В. И. Черноиванов унга ҳамроҳлик қилмоқдалар.

«Кимё — мўъжиза. Бу оламга кирган одам бир умр сеҳрланиб қолади», — деб таълим беради ўқувчиларга М. Махсумхўжаева. Унинг ўзи ана шу тоифадаги муаллимлар сирасига кирадики, ҳар бир мавзуни ўғил-қизлар онгига сингдирмагунча роҳатдан кечади. Бу йўлда турли воситалардан: дарсликлардан, илмий-оммабоп китоблардан, рўзнома ва ойномалардаги материаллардан, кўргазмали қуроллару ҳаётий мисоллардан фойдаланади.

Ҳозир мактабларда синфдан синфга кўчириш ва давлат имтиҳонлари бошланди. Бу — ўқитувчилару ўқувчилар учун жиддий синов дегани. Тошкентдаги Зокир Маърупов номли билим даргоҳининг катта ўқитувчиси М. Маҳсумхўжаеванинг эса кўнгли тўқ. Сабаби — шогирдларининг кўпчилиги фан олимпиадасининг ғолиблари ҳисобланади. Лекин у хотиржамликни ёқтирмайди. Шу боис имтиҳонлар олдидан амалий машғулотларга зўр бермоқда.

Еркин БОТИР олган сурат.

СССР ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИДА

28 май куни СССР Вазирлар маҳкамасининг В. С. Павлов раислигида ўтган мажлисида Ўзбекистон ССРнинг кўпгина жойларида юз берган табиий офат оқибатларини тугатиш тўғрисидаги масала кўриб чиқилди.

Ўзбекистон ССР вице-президенти Ш. Р. Мирсаидов зарар кўрган жойлардаги вазият ва республика ҳукумати кўраётган чора-тадбирлар тўғрисида ахборот берди.

Ўзбекистон ССРга, жабрланган аҳолига моддий-техникавий, молиявий ва озиқ-овқат билан зарур ёрдам кўрсатиш тўғрисида қарор қабул қилинди.

Табиий офатдан зарар кўрган иншоотларда қурилиш ва тузатиш-тиклаш ишларини олиб бориш учун тармоқларга пул маблағи, капитал маблағ ва моддий-техника ресурслари ажратиш кўзда тутилди. Аҳолига бинокорлик материаллари, санитария-техника буюмлари ва бошқа ускуналар сотиш кўпаяди. Аҳолини озиқ-овқат билан таъминлаш муаммолари кўриб чиқилди. Қўшимча равишда гўшт ва сут маҳсулотлари, ун, қанд-шакар, болалар овқатлари ва бошқа халқ истеъмол моллари етказиб беришга қарор қилинди.

Ўзбекистон ССРдаги жамоа ва давлат хўжаликларига, бошқа қишлоқ хўжалик корхоналари ва ташкилотларига кўрган зарарлари ўрнини қоплаш учун қўшимча суғурта маблағлари ажратилди. Аҳолига, ижарачиларга, шахсий томорқа хўжаликларининг эгаларига бир йўла тўланадиган моддий ёрдам кўрсатиш ҳамда нобуд бўлган экинлар ва вайрон бўлган бинолар учун улар кўрган зарар ўрнини қоплаш масалаларига алоҳида эътибор берилди.

Бошқа масалалар билан бир қаторда Орол муаммолари юзасидан ҳукумат дастурини ишлаб чиқишни тезлаштириш, бунда Оролбўйи аҳолисини ичимлик сув билан таъминлашни яхшилаш ишларини биринчи навбатда амалга ошириш лозим бўлган тадбирлар деб ҳисоблаш зарурлиги таъкидланди.

УЗБЕКИСТОН СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

«ШАРҚ ЮЛДУЗИ» ЖУРНАЛИ ХОДИМЛАРИНИ МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

Кўп йил самарали меҳнат қилгани, ўзбек совет адабиётини тарғиб этишда кўрсатган хизматлари, ижтимоий-сиёсий турмушда фаол иштирок этгани учун журнал ташкил топган куннинг 60 йиллиги муносабати билан қуйидагиларга фахрий унвонлар берилсин:

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган санъат арбоби»:

Мухторов Омон Сулаймонович — бош муҳаррир ўринбосари

«Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган маданият ходими»:

Абдуллаев Ортиқбой Абдуллаевич — танқид ва адабиётшунослик бўлимининг мудири

Иброҳимов Турсун — катта адабий ходим

Қаҳҳоров Тоҳир — наср бўлимининг мудири.

Ўзбекистон ССР фахрий ёрлиғи билан мукофотлансин:

Аҳмедов Музаффар Усмонович — адабий ходим

Ҳайдарова Фарида — машинистка

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Президенти **И. КАРИМОВ.**

Тошкент шаҳри, 1991 йил 29 май.

«ЗАНГОРИ ЭКРАН»ДА УЧРАШУВ

Шаҳар ёки қишлоқда яшовчи ҳар бир киши Ўзбекистон ССР Президенти Ислом Абдуғаниевич Каримов билан учрашиши, у билан республикадаги ишларнинг аҳволи тўғрисида суҳбатлашиши мумкин. Бунинг учун фақат 30 май куни кечқурун телевизорни қўйиш керак. Қулай вақтда — соат 19 дан 30 минут ўтганда Ўзбекистон телевидениесининг биринчи программаси ва марказий телевидениенинг биринчи программаси орқали кўрсатиладиган машҳур бўлиб кетган «Сиёсий мулоқотлар» кўрсатувида Ислом Абдуғаниевич Ўзбекистоннинг иқтисодий ривожланиши, партия комитетлари ва жамоат ташкилотларининг миллатлараро муносабатларни барқарорлаштириш борасида қилаётган ишлари, иқтисодиётдаги, сиёсатдаги устун йўналишлар, хорижий мамлакатлар билан алоқалар тўғрисида гапириб беради.

Бу — Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов иштирокидаги иккинчи ана шундай кўрсатувдир. У рамзий равишда «Имконият чегарасида» деб аталади.

(ЎзТАГ).

ЎЗБЕКИСТОН ССР КОНСТКТУЦИЯВИЙ КОМИССИЯСИ ИШЧИ ГУРУҲИНИНГ МАЖЛИСИ

Ўзбекистон ССР Конституциявий комиссияси ишчи гуруҳининг навбатдаги мажлиси бўлди, унда республика янги асосий қонуни лойиҳасини ишлаб чиқишга доир ишларнинг дастлабки босқичи билан боғлиқ масалалар муҳокама қилинди. Кичик гуруҳларнинг раҳбарлари — Ўзбекистон ССР прокурори Б. М. Мустафоев, Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши Қонунчилик, қонунийлик ва ҳуқуқ-тартибот масалалари комитетининг раиси Э. Х. Халилов, Х. С. Сулаймонова номли суд экспертизаси илмий тадқиқот илмгоҳининг директори, ҳуқуқ фанлари доктори Б. И. Пинхасов, Ўзбекистон ССР Президентининг маслаҳатчиси, ҳуқуқ фанлари доктори Х. Р. Раҳмонқулов, Ўзбекистон ССР Фанлар академияси фалсафа ва ҳуқуқ илмгоҳининг директори, ҳуқуқ фанлари доктори А. Х. Саидов, Ўзбекистон ССР Адлия вазири М.-Б. М. Маликов ишчи гуруҳи аъзоларига тегишли кичик гуруҳларда ишлаб чиқилаётган конституция лойиҳаси кириш қисми ва бўлимларининг асосий йўналишлари тўғрисида сўзлаб бердилар. Лойиҳада Ўзбекистон ССР мустақиллиги тўғрисидаги декларация, фуқароларнинг асосий ҳуқуқлари ва эркинликлари, ҳар бир демократик ҳуқуқий давлат мулки бўлган бошқа қадриятларга асосланган меъёрлар тўла акс этиши лозимлиги алоҳида таъкидланди. Мажлисда лойиҳани тайёрлаш юзасидан тағин ҳам чуқурроқ ва фаолроқ иш олиб боришга қаратилган қўшимча чора-тадбирлар ҳамда навбатдаги мажлисда муҳокама қилиш мўлжалланган масалалар белгиланди.

Ишчи гуруҳининг аъзоси, Ўзбекистон ССР Президенти аппарати ҳуқуқий бўлими шўъбасининг мудири Х. Т. Одилқориев мажлис қатнашчиларига «Иттифоқ шартномаси, иттифоқдош республиканинг мустақиллиги ва конституцияси» муаммоси юзасидан 14-18 май кунлари Олмаота шаҳрида бўлиб ўтган давра суҳбати ҳақида сўзлаб берди.

КУЛЛИЕТДА ЯНГИ БУЛИМ

ТОШКЕНТ. Машинасозлик институтининг ижтимоий фанлар куллиётида ахборот бўлими ташкил қилинди.

УНИНГ таркибида ижтимоий адабиётлар кутубхонаси очиш ҳам кўзда тутилган. Бу янгилик талабаларнинг илмий изланишлар билан янада яқинроқ танишишларига, бўлим машғулотлари орқали тадқиқотлар жараёнида иштирок этишларига имкон яратади.

С. ОДИЛОВА.

КЕЛИН-КУЁВЛАР УЧУН

АНДИЖОН. Ижара асосида ишлаётган мебель корхонасида келин-куёвларга мўлжалланган арзон нархдаги гарнитурлар ишлаб чиқарила бошланди.

БУНДАН ташқари корхонада яна бир янги мебеллар гуруҳини ишлаб чиқаришга ҳозирлик кўрилаяпти. Бу юмушларни махсус тажриба бригадаси амалга оширмоқда. Мебелсозлар республика Президенти фармонининг бажарилишига ана шундай ҳисса қўшаётирлар.

Шуҳратбек КЕЛДИЕВ.

Водийларни яёв кезганда...

АЛОҚАЧИЛАРГА БЕПУЛ ТУШЛИК

РИШТОН. Алоқа маркази раҳбарияти ва касаба уюшмаси ишчи-хизматчиларга бепул тушликлар ташкил этди.

АЛОҚА маркази йилнинг биринчи квартали якунида 60 минг сўм соф фойда олди. Унинг 18 минг сўми район умумий овқатланиш корхонасига ҳар куни туш пайтида марказ ҳовлисида лаззатли таомлар тайёрлаётгани учун берилди. Айни пайтда бундай ғамхўрликдан 75 киши баҳраманд бўлаётир. Қишлоқдаги алоқа бўлимлари ходимларини ҳам бепул овқатлантириш чоралари белгиланмоқда.

Неъматжон РАУФЖОНОВ.

ҚИРҒИЗ ҚИШЛОҒИДА ЎЗБЕК ГАЗИ

НАВКАТ. «Маданият» жамоа хўжалигига Ўзбекистон газлаштириш бошқармаси мутахассислари келишди.

ЎЗБЕКИСТОН ва Қирғизистон республикалари президентларининг баъзи қирғиз қишлоқларини газлаштиришга кўмаклашиш хусусидаги аҳдлашувларига биноан газ билан таъминланадиган қишлоқларни лойиҳалаштиришга киришилди. Бундан ташқари лойиҳа институтининг қидирув гуруҳи ҳам иш бошлади.

Мутахассисларнинг айтишларича, бу йил Навкатда 50 километр масофага газ қувурлари ётқизилади.

ҚУШҚАВАТ ЧОЙХОНА

ҚОРАСУВ. Наримон қишлоғида қўшқаватли чойхона иш бошлади.

ШАРҚОНА услубда қурилган чойхонага «Наврўз» номи берилди. Унинг пастки қаватида қишлоқ отахонлари ҳордиқ чиқаришаяпти. Юқорида ёшлар турли тадбирларни режалаштирмоқдалар.

Раҳим КАРИМОВ, «Халқ сўзи» мухбири.

НОТАНТИ ШЕРИКЛИК

ИШ БУЛМАСА, УЗБЕК БИР ЭТАК БОЛАСИНИ ҚАНДАЙ БОҚАДИ, — ДЕЙДИ БОШ ДИРЕКТОР ҲАМИДХОН НАЖМИДДИНОВ

Чиндан ҳам «Ўзбекистон» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасида танг аҳвол вужудга келди. Йилнинг ўтган даври мобайнида Олмаота, Магнитогорск, Красноярск ва бошқа ўнлаб шаҳарлардаги корхоналардан металл олинмади. Маъмурият бормаган, арз этмаган идора қолмади ҳисоб. Вилоят раҳбариятидан тортиб СССР Вазирлар маҳкамаси раисигача чиқилди. Ўзбекистон ССР Вазирлар маҳкамаси раисининг ўринбосари Р. Ражабов бирлашмани материаллар билан таъминлашга амалий ёрдам берилишини сўраб СССР Вазирлар маҳкамаси раисининг биринчи муовини Владимир Макарович Величкога хат йўллади. Сўров ҳаракатсиз қолди. Бош директорнинг тўхтовсиз сим қоқиши, чопарларнинг елиб-югуришлари натижасида қоғозга «жон» кирди. В. М. Величко хатни муовини Валерий Сайкинга, у, Борис Шахназаровга, Борис Гайкович ўринбосари Феликс Горбенкога оширди. Феликс Николаевич ўз навбатида Феликс Владимирович Величкога қайтарди. У эса «тегишли чоралар кўрилсин» деган умумий гапдан нарига ўтмади. Лекин ишда силжиш сезилмади. Корхонага яна хом ашё юборилмади.

Бу йил бирлашмада 69 миллион сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилиши керак. Турлари эса оз эмас — тўрт юздан ортади. Электрон совутгич ва иситгич, уларнинг қурилмаси, озиқ-овқат трансформатори, кенг халқ истеъмоли моллари шулар сирасига киради. Уларнинг 70 фоизи давлат буюртмасини ташкил этади.

Бироқ хом ашё билан таъминлаш масаласи етарли ҳал этилмаган. Белгиланган тадбирларда унинг 60 фоизи кафолатланганн — бунинг исботи. Жумладан, 4121 тонна қора металл, 1345 тонна рангли металл, 1750 тонна трансформатор метали, 43 минг дона ўрнига 9.136 та вентилятор ажратилган, холос. Аслида ана шу чалакамчатти рақамлар ҳам қоғозда қолди.

Айни пайтда бирлашма меҳнат аҳли ўтган муддат давомида иқтисод қилинган металлар эвазига, аниқроғи, корхона ва ташкилотлардан тиламчилик йўли орқали топилган хом ашё ҳисобига ишлади. Йиллик тадбирлар тузилаётганда 2 миллион 600 минг погон метр қувур чет элдан олинишн қатъий белгилаб қўйилганди. Орадан беш ой ўтса-да, бу ишнинг уддасидан чиқилмаяпти. Шунинг учун биринчи кварталда цехларнинг бекор туриши оқибатида 1.265 ишчи куни йўқотилди. Белгиланганидан қарийб 2 миллион 300 минг сўмлик маҳсулот кам ишлаб чиқарилди. Май ойидаги кўрсаткич ҳам бундан қолишмайди. Яқин орада бирлашма бутунлай ёпилиши, ишчи ўринлари тубдан қисқартирилиши хавфи тобора муқаррарлашмоқда. Бундан кимга фойда? Ваҳоланки, шу паллагача корхонада интизомнинг бузилиши кузатилмаганди.

— Аммо ишчиларни боқиш керак, — дейди бош директор Ҳ. Нажмиддинов. — Цехларга киргани юрак безиллайди. Одамлар: «Қачон металл келади, ишлаймизми ёки йўқми?» — деб сўрашади. Ойлик топиб бер, деб талаб қилишади. Улар ҳақ!

Жамоада 32 миллат вакиллари ишлашади. Ҳар ишчининг оиласида ўртача 7 нафар киши яшайди. Улар ҳақида ҳам ўйлаш керак. Ахир иш бўлмаса, ўзбек хонадонидаги бир этак боланинг қорни, кийим-кечаги нима бўлади?. Устига устак, эл удуми, миллий маросимлару маъракаларимиз бор...

Бирлашма маъмурияти бу борада хайрли ишларни амалга оширмоқда. Зеро 2240 ишчи-хизматчи, улар оиласининг ҳаёти тўғрисида қайғурмаслик мумкин эмас. Ҳар куни 15 — 20 мутахассис металл излаб югургани-югурган. Корхона дастгоҳларини бошқа маҳсулот ишлаб чиқаришга ихтисослаштиришнинг эса иложи йўқ.

Хом ашё юборилиши зарур бўлган марказий шаҳарларда иш ташлашлар авжида. Бизда эса ишлайман деганлар кўп, аммо металл етишмайди. Айтгандай, Бекобод металлургия комбинати-чи? Бу ерда темир-терсаклар қайта ишланиб, темир лўлачаларга айлантириладида, яна Магнитогорск ёки Красноярскка юборилади. Ўзимиз топширган темир-терсак бошқа шаклга — нозик тунукача ҳолига қириб келгунича кўзларимиз ногирон бўлади. Нега ҳамма қора ишлар бизга қолдирилган? Тақсимотдаги бундай нотекислик худди деҳқон билан айиқнинг лавлагн ва буғдой етиштириши, ҳосилни тенг бўлиб олиши ҳақидаги эртакни эслатади менга!

СССР Электротехника ва асбобсозлик саноати вазирлиги (вазир Олег Григорьевич Анфимов) эътиборини юқоридаги нуқсонларни бартараф этишга қаратамиз. Бошбошдоқлик токайгача давом этади? Республикамиздаги етакчи электр асбобсозлик корхонаси — «Ўзбекистон» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасида ишлар қачон ўз маромига тушади? Бунга тегишли маҳкамаларнинг мутасаддилари нима дейишаркин?

Раҳим ТЎРДИАЛИ,
«Халқ сўзи» мухбири.
Наманган вилояти.

ЎРТА ОСИЁ: ҲАМКОРУ ҲАМЖИҲАТ

Мамлакатимизда ҳукм сураётган иқтисодий карахтлик, халқ хўжалигининг улкан механизмидаги узилиш ва бузилиш, баъзи республикаларда бўлиб ўтаётган оммавий иш ташлашлар даврида Ўрта Осиё республикалари баҳамжиҳат, бир-бирларига хешу эш бўлиб яшашга интилаётганликлари ибратлидир. Чунки турли миллий низолар, бозор муносабатлари муаммоларини фақат дўстлик ва ҳамкорликни мустаҳкамлаш билангина енгиш мумкин.

Яқинда Ўзбекистон, Тожикистон, Қирғизистоннинг 14 райони вакиллари ана шу мақсадда Бекобод шаҳрига тўпланишди. Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон раҳбариятининг ўтган йил ёзида Олмаота шаҳридаги учрашувидан кейинги бу катта йиғинида Ўш вилоятининг Сулуқта шаҳри, Лайлак райони, Тожикистоннинг Хўжанд, Ўратепа шаҳарлари, Пролетар, Масчоҳ, Ноа, Зафаробод районлари, Сирдарё вилоятининг Янгиер шаҳри, Ховос ва Боёвут районларининг ўзаро иқтисодий, маданий алоқалари хусусида қизғин фикрлар билдирилди. Аслида бу ерда кўтарилган масалалар уч йилдан бери муҳокама қилиниб келинаётган эди. Мана, ниҳоят, қардош республиканинг ўзаро қўшни районлари вакиллари шу ҳудуд ободлигини биргаликда амалга ошириш хусусида шартнома имзоладилар.

Шартномада ўзаро фойдали иқтисодий алоқалар жараёнида бир райондаги камёб ва танқис маҳсулотларни шу нарсаларга бой бошқа жойдан келтириш кўзда тутилган. Бундай мураккаб ишларни бошқариш учун мувофиқлаштирувчи кенгаш ҳам тузилди.

Шу минтақадаги экологик аҳвол хусусида ўта муҳим тадбирлар белгиланди. «Ҳар ким бошига тушган қорни ўзи курайди» дейишади. Уч республиканинг ушбу ўн тўрт шаҳар ва қишлоқларининг томи ҳам, ери ҳам бир. Шу сабабли улар атроф муҳити озодалиги ҳақида биргаликда қайғуришга келишиб олдилар.

Тошкент, Хўжанд, Ўш вилоятлари раҳбарлари қатнашган учрашувда миллатлараро муносабатларни барқарорлаштириш, мафкуравий ишларни жонлантириш, уюшган жиноятчиликка қарши биргаликда курашиш масалаларн хусусида ҳам фикр алмашилди.

СУРАТЛАРДА учрашув лавҳалари акс этган.

Маъмур НАЗАР.

Қат-қат ҳасрат

ДАРОМАД КУПУ...

Турғунлик йиллари хонадонларимиздаги радиою телефонлар, марказдаги ҳаммом, нонвойхона мунтазам ишларди. Ҳозир уларнинг номи бору ўзи йўқ. Бундан икки-уч ой муқаддам алоқа бўлими тепасидаги радиокарнайдан эрталаб ўша жойда ишга бориш учун тўпланган кишилар турли воқеаларни эшитар эдилар. Тунов куни радиокарнайнинг ҳам овози ўчди...

Ҳозир ҳам тандир ва печкаларимизда тезак ёқамиз. Хўжалик ҳар йили 6—7 миллион сўм даромад олади-ю, кўчалар тизза бўйи лой ва қоронғи.

4 мингга яқин аҳоли яшаётган «Тошкент» совхози учун алоҳида «Тез ёрдам» машинаси ажратилмаганига нима дейсиз? Касалхоналар биздан 30—50 чақирим узоқ жойлашганлигини район, вилоят раҳбарлари, эъзозли депутатларимиз наҳотки билишмаса?! Балки бу районимизда почта хизмати ёмонлигига бориб тақалар. Чунки «Ёшлик», «Ёш куч», «Фан ва турмуш» сингари ойномаларнинг шу йилги сонларини қишлоғимиз каттаконлариям кўрган эмас. Сабаб? У ёғини республика «Союзпечать» агентлигидан сўрайсиз.

Ўроқ САИДОВ.
Усмон Юсупов райони.

ЧИРОҚЧИДА НИМА ГАП?

Уй-жой қурилиши ёмон аҳволда, канализация йўқ, мактаб, болалар боғчалари, шифохоналарда жой етишмайди. Истироҳат боғи, кичкинтойлар учун ўйингоҳлар қаёқда? Хонадонларнинг 70—80 фоизига табиий газ қувурлари етиб келмаган. Қўрғон кўчалари кеч кирди дегунча зимистонга айланади.

А. МУҲИДДИНОВ,
муаллим.

ДОВЮРАК ЙУЛОВЧИЛАР

Қишлоғимиз газлаштирилмаган десак, ишонмайсиз. Чунки газ қувурлари шундоққина ёнимиздан ўтган. Тағин Жиззах районида экан, дарров бориб текширамиз деб овора бўлманг. Қишлоғимизга транспорт қатнамайди, шаҳарга ёки давлат идорасига бориш учун автобус бекатигача 3—4 чақирим пиёда юрамиз.

Бу гапларни ошкоралик деб айтаяпмиз-да. «Йўқ» десангиз, начора. Шундоғам арз-додимизни ўзимизнинг Энгельс номли хўжаликда ҳеч ким эшитмаяпти-ю...

Ж. БЕРДИҚУЛОВ,
С. РАВШАНОВ
ва бошқалар.

АЛЛОМАЛАР МЕРОСИНИ УНУТМАЙЛИК

Тошкент вилоят маданият бошқармасининг илмий-услубият маркази, халқ ижодиёти бўлими биринчи маротаба вилоят маданият ходимлари, шаҳар, қишлоқ маданият уйларининг бадиий раҳбарлари, услубиятчилари, шунингдек, мақом, фольклор гуруҳлари, бадиий ва мусиқа раҳбарлари учун илмий тажриба орттириш семинарини ўтказди.

Семинар давомида илмий-услубият марказининг халқ ижодиёти бўлими бошлиғи Муроджон Мирҳабибов 1991 йилнинг май ва июнь ойларида ўтказиладиган кўрик-беллашувлар ҳақида ахборот берди. «Ҳосил» халқ мақом дастасининг бадиий раҳбари уста Саидазим Қудратуллаев мақом гуруҳида иш олиб бориш, бу жараёнда бадиий раҳбарнинг ўрни, А. Қодирий номли Тошкент давлат маданият институтининг доценти, филология фанлари номзоди Саодат Йўлдошева фольклор гуруҳи, алла ижрочилари кўрик-беллашувлари тўғрисида йўлланма беришиб, тавсияномалар баён этишди.

Бу кўрик-баллашувларни ўтказишдан мақсад: халқ мусиқаларини ривожлантириш, мақом ижрочиларининг савиясини кўтариш, мақом йўлларини ва ижро услубларини ўзлаштириш, миллий санъат турларидан ҳисобланган алла ижрочилиги санъати ҳамда халқ алла қўшиғи билан боғлиқ урф-одату маросимларини тиклаш, унутилиб кетаётган аллаларини аниқлаш, халқ оғзаки ижодини жонлантириш, миллий анъаналарни ривожлантириш ва ўзига хос ижрочилик маҳоратларини шакллантириш билан бирга истеъдод эгаларию жамоаларини аниқлашдан иборат.

Азизбек Аҳмед ўғли
БОБОЖОНОВ.

Биз билмаган ва билган дунё

ЁХУД САМОВИЙ МОМОЛАРИМ БИЛАН СУҲБАТ

Ў, момоларим-а!
Моможонларим-а!

«Ҳамма нарсанинг давоси — вақт» деб сиз айтганмисиз? Ҳарқалай, сиз демаган бўлсангиз-да, сизнинг назарингиз тушган одамлар деганлар бу гапни. Йўқса мен бир девонаи даҳрий шунчалик оми, шунчалик ақли ноқис бўламанми? Инсон аҳли ақлини танимоғига, дунёвий ишлар таоми таъмини татимоғига наҳотки ўттиз беш йил (қарийб умрининг ярми — яна худо билади) зарур бўлса! Эҳтимол, биз шундай яралгандирмиз. Бошимиз урилмагунча кўзимиз очилмайди. Кўзи очилмай бошдан жудо бўлганларимиз камми?!

Сизнинг кароматларингиз туфайли ўз туғишган жигаримни — опамни тушунмоғим шунчалик мушкул кечдики, етти ёт бегона бўлганда ҳалиҳануз талмовсираб юрган бўлармидим!

Рости гап, ўн-ўн беш йил муқаддам опамнинг бошига оғир кунлар тушганда катта шоирми-ей, олимми-ей бўлиш илинжида шаҳарма-шаҳар тентираб юрардим. Кўп нарсалардан хабарим бўлмаган. Эшитганларимга ишонмаганман. Опам ҳам менга айтмаган. Айтиб нима ҳам қиларди: ён-атрофидаги кўриб-билиб турганларнинг боши гарангу мен нима каромат кўрсатардим!

Ҳарқалай, бугун ҳавойи истакларга қўл силтаб, етти қат осмондан туғилган тупроғимга қайтдим — опамнинг ёнидаман. У ўтмиш хотираларини эзилиб-эзилиб сўзлайди. Кўнглим бузилиб-бузилиб тинглайвераман, тинглайвераман. Хотиралар у учун оғир, мен учун ҳам маҳзун, ҳам мароқлидир.

«Энди тамом бўлдим, деб ўйлагандим. Жойимдан туролмайман. Тун бўйи алаҳсираб чиқаман. Раҳматли поччанг ҳам, Баҳромжон ҳам (духтур акам) бошимдан жилишмайди. Узоқ-яқин қариндошлар ҳам бирма-бир келиб кетишмоқда. Энамку уззукун ёнимда кўз ёши тўкади. Кўзимга алламбалолар кўринади. Уколдан баданларим илма-тешик бўлиб кетган. Ичмаган дорим, олмаган муолажам қолмади ҳисоб. Ҳеч қайсидан наф бўлмади. Охири узоқдан бир мулла-табиб чақирдилар. У мени қирқ кун чиллага солди. Қирқинчи кунними-ей, билмадим, бир қўй буюртган экан, сўйдилар. Табиб қўйнинг бир коса қонини олиб деразa рахига — парда ортига қўйганига кўзим тушди. Вужудимда аллақандай куч пайдо бўлди. Худонинг қудратини қарангки, бир йилдирки қимирламай ётган одам, сакраб туриб деразa томон отилдим. Қаршиликларга қарамай, косадаги лиммо-лим қонни охиригача сипқордим. Ўшандаги ҳолатимни бир сезсангиз эди, укагинам, шунчалик енгил бўлдимки, гўё оёқларим ерга тегмайди — учаётгандайман. Кейин ташқарига — ҳовлига чиқдим. Қўйни сўйган жойдаги қотиб қолган қонни яладим, тупроқлари билан қўшиб едим. У шунчалик тотли эдики, дунёда ҳали бунақа неъматни тановвул қилган эмасман.

Тағин ичкарига қайтиб кирдим. Шунда кўксимга томдан бир нур тушди. Мовий нур. Илкис ҳолда тепага қарадим. Оппоқ либосда тўрт нафар қиз кўринди. Танишдек туюлди, қаерда ва қачон кўрганман, эслаёлмайман».

Зубайда опам ҳикоясини тўхтатди. Анча муддат индамай ўтирди. Безовталаниб, бир-икки томоқ қирдим. Воқеа қизиқ эди, тезроқ эшитгим келарди. Аммо маъюсланиб ўтирган опамни қисташга ўзимда журъат тополмадим. У чой дамлаш баҳонасида даҳлизга чиқиб кетди. Менинг кўз ўнгимда оқ либосли ўша тўрт қиз қотиб турарди. Тўсатдан «лента» алмашди — рўпарамда афтини буриштириб Ҳожибой Тожибоев пайдо бўлди:

— Танимадинг-а?

— Йўқ, ака, танимадим, эслолмаяпман.

— Шу-да, танимайсан-да!

Эшик очилиб опам кириб келади. Диққат билан унга тикиламан. Кўзлари қизарибди — йиғлабди. Ҳайратланаман. Тилим лол қотади. Эшитажак воқеаларнинг юки қимирлатмай қўйган.

— Нима бўлди, опа, мазангиз йўқми?— дейман эўрға.

— Йўқ, худога шукур, яхшиман, ҳозир чой олиб киришади, — дейди оҳиста.

Қизиқиш барибир устунлик қилади. Мавзуга қайтишга иймманибгина яна ишора қиламан.

— Агар уларни эслаёлмаётган бўлсангиз, айтмай қўяқолинг, шартмас.

«Ҳа-я, эсим қурсин, таниёлмадим уларни. Кейин ўзлари эслатишди. Биз сен билан ўн саккиз ёшингда ҳам учрашгандик, дейишди улар. Аммо сен бизнинг айтганларимизни бажармадинг — йўлимизга кирмадинг. Бешикдаги боланг-нинг жони эвазига ўзинг тирик қолдинг».

Момоларим-а, бунча бешафқат бўлмасангиз! Жазоингизнинг бунчалик қаттиқлиги тушига кирибдими опамнинг! Мен уинг олтмишгача тирноққа зор ўтганлигини энди англаяпман. Тўғри, қайта турмуш қурган, ўгай бўлса-да туққан фарзандларидан азиз ва меҳрибон ўғли, қизлари бор. Энам бечора ҳаммамиздан ҳам кўра шу опамни ўйлай-ўйлай бу дунёнинг ғамларига чидолмасдан ўлиб кетдилар. Бу кўргуликлар марҳамату иноятларингизми, ёки жоҳиллигу уқубатларингизми, ақлим етмайди.

«Энди биздан бошқа марҳамат кутма, айтганларимизни бажар, дейишди. Одамларга айт, сени довкар деб аташсин. Ўзинг бешикдаги боладан тортиб, уввада билан томоғига сув томизаётган риҳлат остонасидаги нуронийгача сизлаб гапирасан. Уйдагиларга айт, чилдирма билан бир ойна келтиришсин. Чилдирмага ҳатто ясаган устасининг ҳам қўли тегмаган бўлсин. Ён-атрофингда дардмандлар кўпайиб кетишди. Ўшаларга қара, давола. Чилдирма чалсанг, биз келиб сенга қарашиб турамиз. Биз отангга бир тош берганмиз. Ҳозир у Гавҳар аммангнинг сандиғида турибди. Уни ол. Чайқаб, дардмандларга ичир.

Ҳамма машмашалар кейин бўлди. Дастлаб уйдагилар, кейин қўни-қўшни хатти-ҳаракатларимдан кула бошлашди. Акамга чилдирма топиб келасиз, дедим. Ҳадаганда олиб келавермади. Момоларим эса тинч қўйишмайди. Турли муолажаларни бажаришни буюришади, акангга айт, чилдирмани тезроқ келтирсин, дейишади. Охири акамнинг олдида йиғладим, Каттақўрғонга ўзим бораман, дедим. Хуллас, акам эртасига янги чилдирма ва ойна олиб келди. Буюмларни тўрга — уйнинг бурчагига қўйдилар. Мен пойгаҳда ўтирибман, лекин кўзим чилдирмада, бутун вужудим билан унга интиляпман. Чидаёлмадим, ўрнимдан туриб қадам босишимни биламан, чилдирма учиб келиб қўлимга тушди. Қўрқиб кетдим. Юрагим тушиб қолди (силжиди демоқчи, табобатда бу бор гап). Тағин табиб чақирдилар. У учта йўлдан учта тош ва отнинг кишанини топиб, оловда қиздиришни буюрди. Тошларни дарров топиб келишди. Аммо кишан йўқ. Отимизнинг кишани бўлгучи эди. Қидирмаган жойимиз қолмади — йўқ. Шунда яна ўша нур пайдо бўлди ва парилар кўринишди. Даҳлиздаги ўрага қара, кишан ўша ерда дедилар. Даҳлизимизда сабзи кўмилган ўра бор эди. Сабзи тугагач, ўрага ҳамма нарса ташлаНаверган. Хўжайинимга момоларим кишанни ўрада дейишаяпти, дедим. У ҳам мени ақлдан озганга йўйди. Қарангки, кишан ўша жойдан топилди. Уларни қиздириб теппамдан сув қуйгач, бироз ўзимга келдим».

Сўнгра опам ўрнидан туриб, кўрпаларнинг қатидан бир қоғоз олиб менга тутди. Бир парча қоғоз. Қанақадир ёзувлар бор. Бизнинг харфларга ўхшаш ҳарфлар ҳам учрайди. Арабчага ҳам ўхшамайди. Опамга қараб елка қисдим: тушунмадим.

«Парилар ўз номларини ёздиришган эди. Арабча ёзувни билмайман, аммо ўшанда ўнгдан чапга қараб ёзганлигим эсимда. Кейин уни Раҳматулла махсумга олиб бордим. Ўқиёлмади. Абдусалом муллога учрашдим, уям тушунмади. Лекин ўзим ўқийман: Санам пари, Бўғин пари...»

Ҳеч нарсага ақлим етмайди. Худди эртак тинглаётгандайман. Сўнгра опамдан Гавҳар амманинг сандиғидан топилган тошни сўрайман. Худди тухумга ўхшайди. Тош эмас, шиша тухум. Фақат кичикроқ, худди какликнинг тухумидай. Шунда олимларимизнинг «ер юмалоқ эмас, тухум шаклидадир» деган гаплари ёдимга тушади. Унга синчиклаб қарай бошлайман. Уч-тўрт жойида қандайдир белгими-ей, ҳарфми-ей бор. Бояги хатни олиб солиштираман. Ундаги ҳарфларга ўхшаб кетади.

«Бир куни хўжайиним билан чой ичиб ўтиргандик. Бирдан пиқиллаб йиғлаб юбордим. Ўзимни ҳеч тўхтатолмайман. Хўжайиним ҳам қўрқиб қолди. Нима бўлди сенга, нега йиғлаяпсан, бирор жойинг оғрияптими, дея у ҳалак. Мен эса баттар йиғлайман, эсмонга ишора қилиб, момоларимнинг бобоси ўлди, Авлиё ота қазо қилди, қаранг, дейман. У тўрт томонга аланглаб ҳеч нарсани кўрмайди. Мен эса кузатиб турибман: париларим зор қақшаб бобосини сўнгги йўлга кузатишаяпти. Чидаб туролмайман, баттар йиғлайман. Поччангиз эса, ақлдан озибсан, деб уйдан чиқиб кетди».

Мени эса хаёл домига тортади. Ўқиганларимни, эшитганларимну кўрган-билганларимни ўйлайман. Тоз қишлоғидаги Очил момо, айматлик синфдошим (бор-йўғи учинчи синфни битирди) Муҳаррам қушноч, самарқандлик Ҳасан табиб, илгирлар, бахшилар, турли гап сўзлару тазйиқлар, биоқувватли кишилар, ҳақиқий фолбинлару турфа найрангбозлар кўз олдимдан ўтадилар. Дард жонингга буров солиб тургандан кейин, «юксак чўққига чиққан бепул медицинамиз»нинг ожизу нотавонлигини билгандан сўнг, истайсанми, истамайсанми, ана шуларнинг эшигини қоқиб борасан. Агар шифо топсанг, тўрт-беш биродарингга айтасанки, ана шу табибнинг қўли енгил экан, деб. Айтмасанг, ўзлари сўраб олишади. Ишқилиб, найрангбозига учрамасанг бўлгани...

— Опа, сиз қанақа касалликларни даволайсиз? Муолажангизнинг бошланиши қандай бўлган? — Тўсатдан хаёлимга келган саволдан ўзимни тутиб туролмадим.

«Биласиз, Баҳром — духтур. Шу атрофда ўзига яраша обрў-эътибори бор. Бундан ўн-ўн беш йил илгари аҳвол ёмон эди. Мен табиблик қилсам, укамга ёмон бўлмасни, деб ёнига бордим. Момоларим қўйишмаяпти, бу ишни қилсам сизга ёмон гап-сўз бўлмайдими, деб сўрадим. «Ҳеч қиси йўқ, опа, жонингиз гаровда экан, қилаверинг, деди у ярим ҳазил, ярим чин қилиб. — Тушурганингиздан бериб турсангиз бўлди». Шу-шу табиблигим бошланиб кетди. Томоғи, юраги, буйраги оғриганларни даволайман. Аёлларнинг касалликларига қарайман. Атрофдаги район ва вилоятлардан одамлар келиб туришади. Уларнинг келишларини олдиндан сезаман. Ҳатто бошқа ёққа меҳмондорчиликка кетсам ҳам белги беради. Қайтсам, уйга кимдир келиб кетган бўлади. Бир куни денг, Бўғин пари эиди сен чиққан ва синганларни ҳам даволайсан, деди. Сўнг қандай даволаш усулларини кўрсатди, дуосини ўргатди. Қизингга айт, деди у кейин, оқ товуғингнинг оёғини синдирдик, ҳовлида ётибди, олиб келсин. Қизимга айтдим, у эса, бекор айтибсиз, ҳозиргина ҳовлида юрганини кўрдим-ку, деди. Олиб кел, бўлмаса ўзим чиқаман, дедим. У ишонмай чиқиб кетди ва ҳайрон бўлиб оёғи синган товуқни олиб кирди. Шу-шу ҳозиргача чиққан ва синганларни ҳам даволаяпман. Момоларим фол очишга ҳам рухсат беришган».

— Сизни телба деб устингиздан кулганларида хафа бўлмаганмисиз?

«Иложим қанча. Хафа ҳам бўлганман, йиғлаганман ҳам. Бора-бора ҳаммасини тушунишди, кўникишди. Бир куни қайин укам, чеча, томоғим оғрияпти, қараб қўйинг деб 20 тийин тутаяпти. Алам қилди. Мен сизнинг пулингизга зормидим, қарамайман, дедим. Раҳматли қайнонам кузатиб турганди, нимадандир жаҳли чиқди. Қарамаса қарамасин, кел, томоғингни ўзим босиб қўяман, деб муолажа қила кетди. Эртаси куни қайнонамнинг бош бармоғи ликиллаб қолди. Ҳеч тўхтамайди денг. Охири кечирим сўради. Париларингга қилган ишим ёқмади, деди. Тавбасини момоларимга етказдим. Қабул қилишди».

— Париларингизнинг қаноти борми?

— Йўқ, айропланга ўхшаган юмалоқми-ей, чўзиқроқми-ей, бир нарсада келишади.

— Опажон, бу чархи кажрафтор бетиним айланиб ўтгани-ўтган. Бугун офтоб шуъласи тегиб турган жойга эртага соя тушиши, зулмат чўкиши мумкин. Эрта-индин кимдир келиб «сен одамларни алдаяпсан, ҳеч қандай парилар ҳам, момоларинг ҳам йўқ, мавжуд бўлса, бизга кўрсат уларни» деса қандай исбот қилган бўлардингиз?

— Билмасам, укам... Одамларни алдаб иймонимни ютибманми?

Дарвоқе, мендан сўрасалар нима деган бўлардим? Ёзганларимни қандай исботлашим мумкин? Опамни тушуниш мумкиндир, жопан ёзувчиси Акутагава ҳам айтган-ку, ахир: «Бировни ҳимоя қилишдан кўра, ўзингни муҳофаза этиш мушкулроқдир. Кимки бу гапдан шубҳаланса, адвокатларга боқиб кўрсин» деб.

Сиз айтинг-чи, мен нима деган бўлардим, опамнинг парилари, менинг ҳам муҳтарам моможонларим?! Бирор нарса дейишим шартмикан? Ахир мен опамни ташвиқ қилиш учун қўлимга қалам ушламадим. Қолаверса, у менинг ҳимоямга муҳтож эмас. Унинг қўлидан шифо топган қўшработликларнинг узундан-узоқ мадҳу саноларини санаб ўтирмаганлигимнинг боиси ҳам шундан. Бу ёзганларимнинг барчаси сирли оламдаги синоатлар туфайли туғилган ҳайрат ва ҳаяжонининг инъикоси, холос. Шу туфайли сиздан ҳам кечирим сўрайман, моможонларим. Мабодо бирор сиру синоатингизни билмаган ҳолда элга ошкор қилиб қўйган бўлсам «бир қошиқ қоним»дан кечингиз, ҳаргиз бировга зиён-заҳматингизни қўлламангиз, ёмонликни раво кўрмангиз!

Эсирган Боли ўғли ЖЎШҚИН.

СССР Вазирлар маҳкамасининг мажлиси

ШАҲАР БИЛАН ҚИШЛОҚ ЎРТАСИДАГИ НАРХ-НАВО «ПОЙГАСИ» ТЎХТАТИЛАДИ

Иттифоқ ҳукумати 28 май куни СССР Бош вазири В. С. Павлов раислигида навбатдаги мажлисга тўпланди. Кўриб чиқилган масалалар орасида шундай бир масала бор эдики, деҳқончилик-саноат комплексининг меҳнатчилари бу масаланинг ҳал қилинишини кўпдан буён кутар, СССР Президенти М. С. Горбачевнинг «Қишлоқ хўжалигидаги кечиктириб бўлмайдиган чора-тадбирлар тўғрисида»ги фармонида шу масаланинг ҳал этилиши зарурлиги таъкидланган эди. Гап қишлоқ билан иқтисодиётимизнинг бошқа тармоқлари ўртасида тенг айирбош қилишни таъминлаш ҳақида бормоқда.

Ҳисоб-китобларга қараганда, жамоа хўжаликлари ҳамда давлат хўжаликларининг янги харид нархларида ҳисобга олинмаган қўшимча харажатлари бу йил 82 миллиард сўмни ташкил этади. Шундан 54 миллиард сўми моддий-техника воситалари ва капитал қурилиш қимматлашганлиги оқибати бўлса, 22 миллиард сўми чакана нархлар оширилиши муносабати билан деҳқончилик-саноат комплекси ходимларига компенсация тўловлари, 6 миллиард сўми тижорат солиғидир. Янги иншоотларни қуриш ҳам анча қимматлашди.

Шундай қилиб, иқтисодиётнинг ҳал қилувчи тармоғи танг вазиятга тушиб қолди. Бош вазир ўринбосари Ф. П. Сенько мажлис қатнашчиларига олдинги муҳокамадан сўнг қайтадан ишлаб чиқилган қарор лойиҳасини тақдим этди, қарорда, жумладан деҳқончилик-саноат комплексини иқтисодиётни барқарорлаштиришнинг бюджетдан ташқари жамғармаларига тўловлардан озод қилиш, бюджетга тижорат солиғи тўловларини хўжаликлар ишлаб чиқариш воситаларини харид қилишга сарфлаган миқдорда камайтириш, омихта ем ва машиналарнинг баъзи турлари нархини арзонлатиш, парранда, тухум ва жунни, кейинчалик эса тамаки ва чой хом ашёсини шартнома нархлари билан сотишга ўтиш кўзда тутилган. Бундан ташқари республика ҳукуматларининг таклифларига биноан қишлоқда ишлаб чиқариш ва ижтимоий соҳа иншоотлари қурилишини қисман бюджет маблағлари ҳисобидан пул билан таъминлаш кўзда тутилган.

Шундай қилиб, маҳкама ўткир баҳслар натижасида шаҳар билан қишлоқ ўртасида ўзаро маҳсулот етказиб беришда нарх устиворлигини тиклаш йўлида муҳим қадам қўйди. Шу билан бир вақтда бу соҳада янги бузилишларга йўл қўймаслик, аввало аҳолининг ижтимоий жиҳатдан ҳимояланмаган табақаларига таъсир қиладиган нарх-наво «пойгаси»ни тўхтатиш учун нарх белгилашнинг ўрнатилган тартибига риоя этилишига талабларни кучайтириш зарур, деб топилди.

Вазирлар маҳкамаси бозор муносабатларини шакллантиришга, 1992 йилга ишлаб чиқариш дастурлари ва маҳсулот етказиб бериш учун буюртмаларни ишлаб чиқишга ҳамда ишларни бажаришга доир ташкилий чора-тадбирлар тўғрисидаги қарор лойиҳасини иккинчи марта муҳокама қилди. Биринчи марта 8 май куни кўриб чиқилган ва ўшанда қаттиқ танқид қилинган ҳужжат бу гал ҳам талабчан ҳукумат «ҳакамлари» синовига бардош беролмади. Сўзга чиққан кишилар Иқтисодиёт ва истиқболни аниқлаш вазирлигининг мутахассислари яна лойиҳада икки хил ёндашишни кўзда тутганликларини, бозор хўжалиги жиҳатларини эскича тушуниладиган маъмурий режалаштириш билан бирлаштиришга уринганликларини таъкидладилар.

Бу нималарда акс этди? Корхоналар ролининг камситилишида, республикалар билан келишилган аниқ нарх, солиқ, кредит ва валюта сиёсатининг йўқлигида акс этди. Маҳсулот ишлаб чиқарувчилар тугатилган Давлат план комитетини қайта қуриш чўзилиб кетиши «қурбони» бўлиб, етарли ахборотларга эга бўлмаганликлари сабабли келаси йил учун ўз дастурларини белгилашга вақтида кириша олмайдилар.

Ҳужжатни пухтароқ ишлаб чиқиш учун уни яна муаллифларига қайтаришди. Айни пайтда Вазирлар маҳкамаси ҳужжатни тайёрлаш воситасини ўзгартиришни, одатга кўра «юқоридан қуйига» қараб эмас, балки аксинча ҳаракат қилишни талаб этди. Корхоналар ўртасидаги бевосита шартномаларни хўжалик алоқаларига асос қилиб олиш, давлат буюртмаси соҳаси доирасини чеклаб қўйишни, бу чегараии 50 фоиздан оширмасликни (мудофаа ва деҳқончилик-саноат комплексларидан ташқари), шартнома нархларини қўлланиш соҳасини кенгайтиришни, ишбилармонлик фаоллигини рағбатлантириш учун солиқ солиш воситаларидан фойдаланишни, мамлакат ичкарисида сўмнинг алмаштириладиган бўлишига изчиллик билан ўтишни топширди.

Бош вазир шошилинч равишда Ўрта Осиёга қилган сафаридан кейин табиий офат оқибатларини тугатишда Ўзбекистон, Туркманистон ва Тожикистоннинг бир қанча минтақаларига ёрдам кўрсатиш юзасидан таклиф этилган режага ҳеч қандай эътироз билдирилмади. Айтмоқчи, мутахассислар Ўрта Осиёдаги мисли кўрилмаган жала, дўл ва сел оқимлари Қувайтдаги нефть қудуқларидан чиққан ёнғиннинг оқибатидир, деган фикрни айтишди. Халқ хўжалигига табиий офат катта зарар етказгани ҳақида сўзлаб берган республика ҳукуматларининг бошлиқлари қийин пайтда иттифоқнинг ёрдамини юқори баҳоладилар. Зарар кўрган районларга кўп миқдорда моддий ресурслар, пул, озиқ-овқат ва кийим-кечак берилмоқда, маълумки, бундай нарсалар марказда ҳам кўп эмас.

Бу СССР референдумида Ўрта Осиё халқлари танлаган йўлнинг тўғрилигини кўрсатувчи яна бир муҳим сиёсий далилдир, деб таъкидлашди сўзга чиққан кишилар. Фақат қардошлик иттифоқидагина бир-бирини ана шундай беғараз қўллаб-қувватлаш мумкин. Халқларимиз ҳар қандай даҳшатли кулфатни фақат биргаликда енга оладилар.

(ТАСС).

РАДИОМИЗ ТАРИХИДАН

«ЯШИЛ ТЕАТР»ДА «ТАБАССУМ»

1967 йил илк бор радио тўлқинларидан таралган «Табассум» радиожурнали кишилар дилига хушчақчақлик бағишлаб, умрига умр қўшиб келмоқда. Унинг хандалари кириб бормаган хонадонни топиш қийин. Ушбу эшиттиришни қардошларимиз ҳам севиб тинглашади.

Яқинда радиожурналнинг 25 йиллиги олдидан Тошкентдаги Ленин комсомоли номли боғда «Табассум» кечаси бўлиб ўтди. Бундай тадбирларни бениҳоя соғинганлар оромгоҳнинг «Яшил театр»ини тўлдиришди. Ташриф буюрганларга икки ярим соат давомида кулги ҳамроҳ бўлди. А. Мамарасулов, О. Юсупов, Ҳ. Шарипов, Л. Саъдуллаев, Ҳ. Абдуллаев, Ҳ. Низомиддинов, Д. Раҳматов, Ғ. Мирзабоев, каби кулги усталарининг теша тегмаган ҳангомалари, ичакузди интермедиялари, шоир ва драматург Ҳ. Муҳаммад, ёзувчи Т. Малик ижодлари намуналаридан баҳраманд бўлиб, И. Ғуломов, Ш. Ғозиев ижросида ҳажвий ва лирик қўшиқлар тинглашди. Саҳнага илк бор чиқиб халқ олдида ўзларининг кулдира олиш иқтидорларини намойиш қилган Н. Тойлоқов, А. Раҳимов, К. Холиқов, Ш. Қосимовнинг ўзига хос санъати уларнинг келажагига умид уйғотди. Самарқадлик Н. Тойлоқов, андижонлик А. Раҳимовга боғ маъмурияти ва «Табассум» муҳарририятининг махсус совғалари тақдим этилди.

— Бу кеча эл билан учрашувимизнинг дебочаси, — деди радиожурнал бош муҳаррири, ёзувчи Тўлан Қўзибоев. — Барча вилоятларда шундай юзма-юз мулоқотлар ташкил этамиз. Мақсадимиз — халқ орасида юриб, унинг кулги бойликларини йиғиш ва яна халққа қайтаришдир. Иллатларни кулгу билан йўқотишга ҳисса қўшиш, инсон кайфиятини кўтариб, дилини чароғон этиш ниятидамиз.

Дилшод ИСМОИЛ ўғли.

ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ШАҲАР СОВЕТИ ДИҚҚАТИГА

БЕПАРВОЛИК ЭВИ БИЛАН-ДА!

«ХАЛҚ СЎЗИ» рўзномасининг шу йил 8 февраль сонида Дилмурод Саиднинг «Лоқайдликдан сақласин!» танқидий мақоласи чоп этилганди. Унда Ўзбекистон Олий Кенгаши томонидан. қабул қилинган давлат тили ҳақидаги қонун амалиёти юзасидан Тошкент шаҳрида йўл қўйилаётган камчиликлар асосли равишда танқид қилинганди. Бироқ орадан уч ойдан ортиқ вақт ўтса-да, на халқ депутатлари Тошкент шаҳар Совети, на ижроия комитет раҳбарлари билдирилган эътирозларга эътибор беришмади. Мақолада тилга олинган «Академическая книга», «Штаб ДНД г. Ташкента», «Таштекстильмаш» ва бошқа бирёқлама атамалар ҳанузгача ўзгартирилгани йўқ.

Шунингдек, рўзноманинг 28 февраль сонида босилган «Маданият масканлари, номингиз қандай?» мақоласида Тошкент шаҳридаги маданият масканларининг номи тил тўғрисидаги қонунга зид эканлиги таъкидланганди. Пойтахт раҳбарлари бу мақола юзасидан ҳам бирор тадбир белгилаганлари йўқ. Бу нимага ўхшайди. Бу нима? Лоқайдликми? Ёхуд Олий Кенгаш чиқарган қонунни менсимасликми?

Т. ЕРҚУЛОВ,
Тошкент давлат университети толиби.

Нишон район маҳаллий саноат комбинатида ўйинчоқлар ишлаб чиқарадиган цех очилди. Барча асбоб-ускуналар Оренбургдан келтирилганди, энди хом ашё ҳам ана шу шаҳардан олиб келинаяпти. Бунинг эвазига нишонликлар уларга қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари юбордилар.

Меҳнат аҳли жорий йилда қарийб 100 минг сўмлик ўйинчоқ тайёрлаш ниятида астойдил ишламоқда.

СУРАТДА: уста Лариса Горбатенко ва унинг шогирди Боғдагул Ниёзова.

Ш. ШАРОПОВ олган сурат.

(ЎзТАГ).

Табиат ва биз

ЯНТОҚ ЁРДАМГА МУҲТОЖ

Республикамизда экологик вазият оғирлашган сари наботот ва ўсимлик дунёсидаги баъзи ўт-ўланлару гиёҳлар ҳам таназзулга юз тутмоқда. Кечагина барқ уриб, одамларга завқ, табиатга кўрк бериб турган ўсимликлар бугун «Қизил китоб»га тиркалмоқда. Бунга фақат кишиларнинг табиатга нисбатан эътиборсизлиги, зўравонлиги сабаб, деб ўйлайман.

Олдингдан оққан сувнинг қадри йўқ, дейишади. Оддийгина чўл ўсимлиги — янтоқни олайлик. Унинг уруғи қаерга тушса (хоҳ чўл бўлсин, хоҳ дашт), бемалол ва тез кўкариб, катта-катта янтоқзорлар бўлади. Бундай майдонлар республикамизнинг жанубий вилоятларида кўпроқ учрайди.

Янтоқ ёзнинг жазирама иссиғида ҳам кўм-кўк бўлиб туради. Томирлари ерга чуқур кириб боргани сабабли тупроқ эрозиясининг олдини олишда хизмати катта. Саратоннинг ҳурумли кунларида эса ҳар хил майда жониворларга «оромгоҳ» вазифасини ўтайди. Ундан асал ҳам олинади. Август—сентябрь янтоқ тўплаш мавсуми ҳисобланади. Бу вақтда пишиб етилган ўсимлик чопилиб, хашак сифатида ғарамлаб қўйилади.

Нишон райони миришкорлари янтоқдан қовун-тарвуз ўстиришнинг йўлини ҳам топишган. Униб чиққан янтоқнинг ташқи танаси қирқиб олиниб, илдизи ёнига уруғ ташланади ва тупроқ тортилади. Уруғ ўша илдиздан ажралиб чиққан нам ҳисобига кўкариб чиқади. Бундай қовун-тарвуз тилни ёрар даражада ширин бўлади.

Янтоқнинг яна бир ажойиб хусусияти бор: пишиб етилгач, бутун танасини таъми асални эслатадиган шакар доначалари қоплаб олади. Яқин-яқинларгача қишлоғимиз аёллари унинг шакарини қоқиб олиб, қайнатиб қиём қилишарди. Афсуски, кейинги йилларда экологиянинг бузилиши оқибатида янтоқ жуда кам шакар боғлайдиган бўлиб қолди.

Айтишларича, бундан ўттиз-қирқ йиллар аввалги янтоқлар одамни бўйлатмас экан, катта-катта майдонларда барқ уриб ўсаркан, чорва учун озуқа ва ёқилғи вазифасини ўтаркан. Қани энди у майдонлар!

Аввало катта-катта янтоқзорлар ўзлаштирилиб, чигит экилди. Сўнг чорванинг кўпайиши ҳам бу ўсимликка қирон келтирди.

Масалан, Чироқчи районининг Охунбобоев номли давлат хўжалигидаги Уймовут қишлоғининг ўзида ўндан зиёд сурувлар бор. Уларни боқиш учун йирик-йирик яйловлар керак. Яйлов чекланган. Бундай пайтда, табиийки, подалар кеч кузгача янтоқзорларда ҳам боқилиши мумкин.

Учинчи сабаби: республикамиз экологиясининг бузилиши оқибатида янтоқ учун ҳаёт манбаи бўлган ер ости сувлари пасайиб, катта-катта майдонларни сув босди. Бундай жойларда янтоқзорлар аянчли ҳолга келиб қолган.

Янтоқзорларнинг йилдан йилга қисқариб кетишига одамларнинг ўзлари ҳам сабабчи бўлмоқдалар. Охунбобоев давлат хўжалиги «янтоққа бой» ҳудуд ҳисобланади. Ҳар йили бу ерликлар ва чўпонлар янтоқни кетмон билан чопиб, ғарамлаб олишарди. Бундай усулнинг аҳамияти катта: у тагидан тозалаб чопилади. Янтоқ янаги йилга яхши кўкариб чиқади. Лекин кейинги бир-икки йил ичида янги «илму амал» ўйлаб топилди. Беда ўрувчи мослама ёрдамида ўрилиб, ғарамлаб олинади. Тўғри, бунда вақт тежалиб, харажат қисқаради. Лекин техник мослама янтоқни тагидан ўриб ололмайди, ҳар тупнинг тахминан бешдан бир қисми қолиб кетади. Бу ҳол унинг кейинги йил яхши ўсишига салбий таъсир қилади.

Очиғи, гоҳида қулоғимизга аввал чалинмаган ўсимликлар номини қарияларимиздан эшитиб қолиб ажабланамиз. Чунки улар аллақачон йўқ бўлиб кетган. Янтоқ ҳам табиатнинг антиқа бир гиёҳи сифатида ёрдамга муҳтож. Аҳвол шу тарзда давом этаверса, эрта бир кун уни ҳам «Қизил китоб»га тиркашимиз ҳеч гап эмас.

Ғофур ЭШМУРОД.
Чироқчи райони.

Ёзувчи ўйлари

ОТАЛАР ШАЪНИ

Ханжар янглиғ чўққилари кўкка туташган жигарранг Хонтангри тоғларининг бағрида, қоялардан бошланиб Чирчиқ дарёсига бориб қуйиладиган Қизилсойнинг кунгак томонида паст-баланд тепаликлар устида тангрининг назари тушган сўлим Номданак қишлоғи бор. Кўклам келиши билан дунёи олам қатори Тошкент вилоятининг Паркент туманига қарашли мана шу жаннатмакон гўша ҳам яшил рангга бўялиб, одамларнинг кулф-дилини очиб, қалбини ҳаяжонга тўлдириб ташлайди.

Номданак тарихини турли кишилар турлича талқин қиладилар. Кимдир минг, кимдир икки минг йилга тенглаштиради. Эрадан олдин тикланган қоровул тепалар ва шимол томондаги тепаликдан топилган кўза, темир пул, тақинчоқлар даврига қараганда қишлоқнинг яралиши эранинг бошланишига тўғри келади. Кексаларнинг эътироф этишларича бу ерда истиқомат қиладиган халқ уч қисмга бўлинади. Кўпчилиги Тошкент шаҳрининг Арпапоя—Бешёғоч даҳасидан (менинг боболарим ҳам шу даҳадан, бувиларим эса Қўштут даҳасидан эканлар) кўчиб чиқишган, яна бир қисми Алишер Навоий тилга олган шоир Атоийнинг ватани — Турбатдан келишган, учинчи қисми эса фарғоналиклар.

Ўнлаб асрлар давомида фаолият кўрсатган қишлоқ халқи 1917 йилги ўзгаришларга ҳам лоқайд қарамаган. Жамоа хўжаликлари, қишлоқ шўросини қўмитасини ташкил қилишда, мактаб очишда, ўз ҳиссаларини қўшишган. Мол боқиб, деҳқончилик қилиб, ҳукуматга топширишган. Улар орасида жамоа хўжалигини, шўрони бошқарган, туман фирқа қўмитаси котиблигига сайланган, туман ижроия қўмитаси раиси муовини, туман маориф мудири, мактаб мудири бўлиб ишлаганлар бор. Бутун умрларини муаллимликка бағишлаб, ўқимишли кишиларни тарбиялаган устозлар сиймоси шу кунларда ҳам кексалар хотирасидан кўтарилгани йўқ! Улуғ Ватан урушига уч ўғлини жўнатиб, бутун умр йиғлаб ўтган Хонбиби исмли кампирнинг кўз ёшлари ҳали қуриган эмас. Бир қишлоқ урушда юзлаб қурбонлар берган. Эндиликда кексалар «палончи-писмадончи бўларди, қишлоқ учун, халқ учун кўп эзгу ишлар қилган эди» дея эслайдилар. Бироқ ҳозирча булар кексаларнинг хотиралари бўлиб қолаяпти. Қишлоқ кўчаларини кезсангиз, мактабларига кирсангиз, бинолари пештоқларига назар ташласангиз, бирор ерда қишлоқда яшаб ўтган ва шу ватан учун жонларини жабборга берган кишининг исм-шарифини учратмайсиз. Бирорта музей ҳам кўзга ташланмайди. Фақат ўтган йили Улуғ Ватан уруши қурбонларига хотира ҳайкали ўрнатилди.

Гўё қишлоқда ота-боболар бирон-бир фаолият кўрсатмаган, гўё ҳозирги авлодлар осмондан тушиб қолгандай, номини абадийлаштиришга арзигулик бирон улуғ зот яшаб ўтмаган, бутун бир асрлар, даврлар, йиллар самарасиз кечган, изсиз йўқолган, тарих — хотира тутунга айланиб тарқалиб кетгандай...

Ниятим бирор раҳбарга ё бирор кишига таъна тошларини отиш ё обрўсини тушириш эмас. Бугун мен қондошларим билан очиқчасига гаплашиб олиш умидидаман. Турғунлик йиллари тафаккуримизни чеклаб ташлади, юрагимизга қўрқув солиб қўйди. Ўз билгимизча бирор ишга қўл уришдан аввал, юқоридагилар нима деркин, курсимни олиб қўйишмасмикин, деган ўйга борамиз. Ота-боболарнинг ватан, миллат равнақига қўшган инсоний ҳиссаларини баҳоласак, номларини абадийлаштирсак, бу ота-боболарга эмас, аввало замонамизга баҳо бўлади-ку. Бунинг учун ҳукумат раҳбарлари «чакки қилибсан» дейиш ўрнига, «боплабсан» дейишади-да.

Табиат ўзининг гўзал ва муқаддас мулки — инсон зотига фикрлаш учун онг, ҳис қилиш учун юрак ато этди. Биз истаганча фикрлашимиз, истаганча ҳаяжонланишимиз мумкин. Буни чеклашга ҳеч кимнинг, қолаверса табиатдан бошқа кучнинг ҳаққи йўқ. Инсон тўла фикрлаган кезлари улуғлашади, ўзини турли ифлос йўллардан тияди. Фикрламаган, яъни ҳирсга берилган кезлари эса ҳар қандай ваҳшийликлардан қайтмайди. Қишлоқнинг яхши кунлари йўлида жон бериб курашган, халқнинг истиқболи дея тинмай тер тўккан ота-боболарнинг номларини абадийлаштириш борасида биз, фарзандлар тўла фикрлаяпмизми? Кексалар оламдан ўтишлари билан ўзлари ҳақидаги хотира — тарих ҳам абадул-абад йўқолади. Ўчган, йўқолган инсоний хотираларни эса қайта тиклаб бўлмайди...

Юрагингни чангаллаб, пешонангни сиқиб чексиз ўйларга толасан киши. Инсон фақат қорин тўйдириш, бола-чақа боқиш, яъни «сен менга тегма, мен сенга тегмайман» қабилида кун кўриш учун яралганми?! Бундай яшашнинг жониворларникидан нима фарқи бор?! Инсон қилган ишлари, яратувчилиги билан муқаддаску. Бола туғиб ўстирадиган ва инсон тиғига дучор бўладиган бечора қушлару моллардан бирон-бир хотира қолмайди... Инсон эса дард-аламларини, қайғу-ҳасратларини, изтиробларини, шодликларини мусиқага солиб, назму насрда ифодалаб улуғ санъат яратади. «Севги» деб аталмиш антиқа туйғу ҳам фақат инсонга хос хислат. Мана шу яратувчилиги билан у ўзига абадий ҳайкал қўйиб кетади. Ҳайкал эса инсоний шажара — тарих, яъни тафаккури ва ҳисларига тикланган хотирадир... Мана шу фазилати билан ҳам одам борлиқнинг тожсарварига айланди. Навоий, Ҳофиз, Бобур, Яссавий, Қошғарий, Қодирий, Чўлпон, Фитрат, Усмон Носир, ё Жалолиддин Мангуберди, Амир Темур мана шу муқаддас ватанда туғилмаганларида, бизга миллатдан қандай хотира қоларди? Бутун бир миллат бошини эгиб, сукут сақлашдан нарига ўтмасди. Агар уларнинг хизматлари шарафланмаса, аллақачонлар инсон тарихдан ўчиб, хотирадан кўтарилиб ҳам кетарди.

Қондошларим, замондошларим ўз ота-боболари ҳақида талаб этилгандай бош қотираяптиларми?! Уларнинг хотираларини абадийлаштиришга ўз ҳиссаларини қўшаяптиларми? Замондошларим орасида соғлом фикрлайдиганлар борми, ота-боболари қисматига тўла баҳо берадигани топиладими?

Биз, ота-боболар қисмати ҳақида жиддий ўйламас, ҳис этмас эканмиз, демак узоқни кўра олмаймиз. Демак, ўзимиз ҳам ҳадемай ота-боболар каби тарих саҳифасидан абадий ўчиб кетамиз. Бизнинг бугунимиз бор, эртамиз йўқ...

Баъзи дўстларим «Қишлоқ ҳақида, қишлоқ одамлари, раҳбарлари ҳақида ёмон гапирма, ёмон ёзма» дейишади. Бу билан ота-боболарнинг чирқираётган руҳларини тинчитиб бўлмайди-ку! Уларнинг руҳи эса энг улуғ ва юксак туйғудир. Ота-боболарсиз келажакни тасаввур қилиб бўлмагани каби, келажаксиз ота-боболарни ҳам тасаввур этиш қийин. Биз учун уларнинг шахсий феъл-атворлари, яъни ўзларини кишилар орасида қандай тутганликлари асосий гап эмас, қишлоғимиз ва биз — фарзандларига қилган хизматлари бош масала. Аждодларимиз орасида инсоний бурчини адо этиб қўйиб, умрининг охирларида бироз ичкиликка берилганлари ҳам бўлиши мумкин. Лекин биз бундай оталаримизнинг ичкиликка берилгандан илгариги хизматларини баҳолашга қодир бўлишимиз керак.

Қишлоқ кексалари кўп улуғ оталаримизни яхши эслайдилар. Улар орасида илк бор жамоа хўжалиги ва қишлоқ шўросини ташкил этган ва узоқ йиллар бошқарган, туман фирқа комитети котиблигига кўтарилган мулла Турғун исмли қондошимиз бор. У ўз юртидан чиққан қотиллар томонидан ўлдирилиб, тунда яширинча кўмилиб, сўнг «қочиб кетибди...» дея миш-мишга қолганини кўпчилик билади. Бу ҳақиқатдан юз ўгиришга кимнинг ҳаққи бор? Қишлоқда илк бор мактаб ташкил қилишда жонбозлик кўрсатган, илк сабоқ берган Бурҳонов Аъзам отани ким эслаяпти? Кексаларимиз оғзидангина эшитаяпмиз. Архив ҳужжатлари эса аллақачонлар йўқолиб кетган...

Узоқ йиллар жамоа хўжалигига раҳбарлик қилган, мактаб мудири бўлиб ишлаган Пирматов Алмат ака, жамоа хўжалигини кўп йиллар бошқарган Соҳибов Эгамназар ота хотираси изсиз йўқолиб кетаверадими? Қўйнинг оғзидан чўп олмаган, ёш болани «отажон» деб атаган ва таълим берган, ўттиз йил умрини мактабга сарфлаган Солиҳ ота, хизмат бурчини худди шундай бажарган Турсунматов Турдибой ота, Мирҳамидов Миркошф ота, жамоа хўжалиги ва қишлоқ шўросига узоқ йиллар раислик қилган Қўшов Холмат ака, Жўрабоев Абдурашид акаларнинг номларини абадийлаштиришга муносабатимиз қанақа?

Урушда уч ўғлидан жудо бўлган Хонбиби онамизнинг номини тарихдан ўчириб юборишга кимнинг ҳаққи бор?!

Ўша мўътабар отахонлар қаторида менинг отам Ҳакимали Усмонали ўғли ҳам бор. Мен «Кичик хонадон» номли романимда бузрукворим хизматларини бир нави эътироф этганман. Бугун эса қайтадан ва жиддийроқ хотирлаш ниятидаман. «Мен, Ҳакимали Усмонали ўғли, 1903 йилда Паркент туманинг Номданак қишлоғида косиб оиласида туғилдим, — дея ёзади отам таржимаи ҳолида. — Отам Усмонали Эрназар ўғли 1917 йилда вафот этди. Сўнг онам бошқа кишига турмушга чиқишга мажбур бўлди. Аввал тоғаваччам Аҳмадвой аканинг уйида, сўнг Иброҳим тоғамникида кун кечирдим. Қийинчилик туфайли Нуриддин ва Содиқ бойларнинг уйларида қўшчи бўлиб юрдим. Кейин Тошкентнинг Оқуй даҳасидаги номемас бойнинг набираси Юсуф бойникида, Қозикўчадаги Султон бойникида, 1923 йилга келиб бир идора орқали трамвай йўлида ишладим. Бир-икки йил ўтгач Мирзачўлдаги «Пахтаорол» совхозида, сўнг Андижондаги «Қўқон» совхозида кетмон чопдим. 1929—33 йилларда эса Қўқондаги рабфакда ўқидим. Ўқишни тугатганимдан кейин мени Самарқанд вилоятига қарашли Ғаллаорол туманидаги мактабга мудир этиб тайинлашди. Кейин Самарқанд шаҳридаги «Автодорожний» олийгоҳида ўқидим. Қишлоққа қайтиб, 1939—40 йилларда Паркент тумани ижроия қўмитаси раисининг муовини ва туман маориф мудири лавозимларида ишладим...»

Отам 1939 йилнинг ёзида Москвага чақирилади. М. И. Калинин унга Меҳнат Қизил Байроқ ордени тақдим қилади. Қайтгач (отам қатори орден олганлар М. И. Калинин билан бирга тушган суратни М. И. Калинин музейидан олиб келдим), туман раҳбарлари отамни машина билан қишлоққа кузатиб келадилар. Шу куни бутун қишлоқ йўлга чиқиб, кўз ёшлар билан: «Қадамингга ҳасанот, қишлоғимиздан шундай улуғ кишилар чиқар экан-ку» дея қаршилайди. Қишлоқ аҳлига, шу тун катта зиёфат берилади.

Ниҳоят, Улуғ Ватан уруши бошланади. Эркаклар ҳарбийга жўнайдилар. Отамни жамоа хўжалигининг фирқа ташкилотига раҳбар этиб тайинлашади. Бир кўзи яхши кўрмаслигига қарамай, ўз истаги билан ҳарбийга йўл олади. 1941 йилдан 1945 йилгача ҳарбий хизматда бўлади. Икки марта жароҳатланади. Уруш тугаши олдида Қизил Юлдуз ордени билан тақдирланади. Польша, Булғория, яна кўп шаҳарларни озод қилишда қатнашгани учун ғалаба медаллари, мақтов «ёрлиқ»лари билан мукофотланади.

Урушдан қайтганидан кейин яна қишлоқ мактабига мудир этиб тайинлашади. Нафақага чиққунига қадар муаллимлик қилади. Отамнинг мазкур хизматларини қишлоқда яхши билишади.

Ҳозирча юқорида исм-шарифлари тилга олинган ота-боболаримизни кексалар эслашаяпти. Кейин уларнинг ўзлари ҳам унутиладилар, чунки биз, фарзандлар кексалар билан суҳбатлашиб ё архивларни қидириб, тарихимиз ҳақида бош қотираётганимиз йўқ. Шу тариқа минг йиллик тарих ҳам, 73 йилгиси ҳам йўқлик оламига кўчади, тепада руҳлар чирқираб юраверади, пастда фарзандлар сукут сақлайверади, гўё қишлоғимизда шу пайтгача ҳеч ким яшамагандай. Оғир ва даҳшатли сукунат...

Қишлоқ кўчалари номларига назар ташлайман: «Шарқ», «Советская», «Коммунизм», «Олмазор», «Кўраман», «Клубная», «Ленин», «Чинорли», «Янги ҳаёт», «Навоий», «Янги турмуш», «Йўл боғи», «Ҳамза», «Ойбек», «Озод», «Гагарин», «Бозорбоши», «Ғ. Ғулом», «У. Хайём», «Киров», «Фурқат», «Мажнунтол», «Соймаҳалла», «Майдонтол».

Булар орасида қишлоқ тарихи билан боғлиқ бирор кишининг номини учратмадик. Баъзи кўчалар эски номлар билан аталади, бу яхши. Бироқ «Клубная», «Советская», «Киров», «Гагарин», «Озод» каби номлар туманга қарашли ҳар бир қишлоқда мавжуд. Ахир бу туманда бундай номларни бир кўчага бериш кифоя эмасми?! Уларнинг ўрнига ўзимиз учун жон фидо қилган ота-боболаримизнинг исм-шарифларини қўйсак, бизни ким судга берадиʼ?! Қизиқ, ота-боболарнинг номларини абадийлаштириш ҳеч кимнинг хаёлига келмаганми, ё кимларнингдир томонидан таъқиқланганми? Балки бу ҳақда алоҳида қоида —низом мавжуддир... Эҳтимол кўчаларга орден олган ё бирор мукофот билан тақдирланган кишининг номи берилсин деган алоҳида кўрсатма бордир, балки баъзи ўртоқлар ўша кўрсатмалардан четга чиқолмай гангиб туришгандир.

Ўттиз йил болаларни ўқитиб, инсон сифатида шакллантирган устоз муаллимнинг хизмати қайси шоир ва ёзувчиникидан, файласуфникидан кам? Одамлар олган орден ё мақтов ёрлиқлари билан эмас, (бундай нишонлар доим ҳам тўғри берилмаган), одамлар учун қилган хизматлари билан белгиланиши керак. Қолаверса, ота-боболарга, яъни аждодларига баҳо бериш, эъзозлаш, номларини абадийлаштириш фарзандларнинг муқаддас бурчи. Қишлоққа ташқаридан ташриф буюрган меҳмон «Нима, қишлоғингизда бирор улуғ киши ўтмаганми? Нимага ҳамқишлоқларинг номлари кўчаларда ё мактабларда учрамайди? Нимага жамоа хўжалиги, тарихи учун музей ташкил қилмагансизлар?» деб сўраб қолса, қандай жавоб қиламиз?

Деҳқон — мўътабар инсон. Демак кўчаларнинг бирини бутун умрларини далада ўтказган деҳқон оталаримизнинг номи била атасак, руҳларини шод этамиз-ку. Ҳаётнинг бошланиши ва ниҳояланиши бўлмиш деҳқонни унутишга ҳеч кимнинг маънавий ҳаққи йўқ. Биз, фарзандлар ота-боболарнинг хизматларига беписанд қарасак, фарзандларимиз ҳам бизнинг меҳнатимизга беписанд қарашади. Ахир «қуш уясида кўрганини қилади» деб бекорга айтишмаганда...

Ўктам ҲАКИМАЛИ.

1991 Алишер Навоий йили

ЁДЛАБ ОЛИНГ

ҲАЖРИНГДА МЕНИНГ САБРИМА ЖУЗ НУҚСОН ЙУҚ,
КУНГЛУМ АРО ҒАЙРИ НОЛАВУ АФҒОН ЙУҚ.
ЖОНИМҒА ҲАЁТ УМИДИ ХУД ИМКОН ЙУҚ,
ЙУҚ-ЙУҚ, ЙУҚ, САБР ЙУҚ, КУНГУЛ ЙУҚ, ЖОН ЙУҚ.

Навоийни тушунмоқ учун

Тил яқинд — дил яқин

ЖУЗЪ — қисм, бўлак, парча.
ЖУЗЪИЁТ — парчалар, бўлаклар, аҳамиятсиз, кичик хусусий масалалар.
ЖУЛ — жул, ёпинчиқ.
ЖУЛГА — кўкаламзор, яйлоқ, ўтлоқ.
ЖУЛЛОБ — гулоб, шароб.
ЖУЛУС — мажлис, ўтириш.
ЖУМ — тўпланиш, йиғин.
ЖУМАЛ — ҳарфлар бўйича ҳисоблаш, абжад ҳисобида ҳарф бўйича ҳисоблаш қоидаси.
ЖУМЛАТУЛ-МУЛК — девонбеги, хазиначи.

ЖУМОДУЛ-АВВАЛ — ҳижрий йил ҳисобида бешинчи ойнинг номи.
ЖУМОДУЛ-ОХИР — арабий ойнинг олтинчиси; ҳижрий йил ҳисобида олтинчи ой номи.
ЖУМОДУС-СОНИЙ — олтинчи ой; жумодул-охирнинг синоними.
ЖУМОН — йирик инжу, дур.
ЖУНА — 1. атир солинадиган идиш;
2. ҳар хил от атама.
ЖУРМ — гуноҳ, айб.
ЖУРМОНА — гуноҳ учун олинадиган ҳақ.
ЖУРМШЎЙ — гуноҳни ювадиган.
ЖУРУХ (ЖАРУҲ) — яралар, жароҳатлар.
ЖУРЪА — қултум (ичимлик).
ЖУРЪАДОН — ичимлик идиши; қадаҳ ғилофи.
ЖУРЪАКАШ — 1. май ичувчи, май тотувчи;
2. соқий, косагул.
ЖУСТУЖЎ (Й) — қидириш, ахтариш, сўроқлаш.
ЖУЪ — очлик.
ЖУҒРОТ — қатиқ, қаймоқ.
ЖУҲҲОЛ — жоҳиллар, нодонлар.
ЖЎБ — 1. мос, муносиб, лойиқ, маъқул;
2. ўрин мақом.
ЖЎГИ (ЖЎКИ) — лўли.
ЖЎГИЛИК — найранглик.
ЖЎЕ — истовчи, қидирувчи.
ЖЎЙ I — ариқ, наҳр, оқар сув.
ЖЎЙ II — қўшма сўзнинг иккинчи компоненти бўлиб истовчи, қидирувчи маъноларини англатади.
ЖЎЛИДА — паришон, ёйиқ, тарқоқ.

ЖЎНГ I — кема.
ЖЎНГ II — турли шеърлар ва тарихлар ёзиладиган дафтар, танланган асарлар, термалар.
ЖЎР — ёмон, нотўғри, эгри.
ЖЎЯ — жўяк, ариқ.

ЗАБОНА — тилча, аланга тиллари, ёлқин, шарора.
ЗАБОНБАНД — тили боғлиқ, мулзам, жодулик.
ЗАБОНБАСТ — хомуш, жим, сукут сақловчи.
ЗАБОНДОН — тил билувчи, қуш тилини билувчи.
ЗАБУНКУШ — ожизларни ўлдирувчи, бераҳм, золим, жафокор.
ЗАБҲ — сўйиш, бўғизлаш.
ЗАВЖ — жуфт, эр-хотин.
ЗАВЖА — аёл, хотин, жуфт.
ЗАВИЛ — сахийлик, жувонмардлик.
ЗАВЛОНА — кишан, бўғов.
ЗАВОЕ — бурчаклар, зовиялар.

ЗАВОҲИР — гуллар, чечаклар, порлоқ (юлдуз).
ЗАВРАҚ — 1. қайиқ, кема;
2. сурат.
ЗАВЪ — ёруғлик, нур, жило.
ЗАД — уриш.
ЗАЖР — 1. қийнаш, азоб бериш, зулм;
2. панд-насиҳат билан қайтариш;
3. йўл тўсиш;
4. зўрлаш, таадди, ситам; мазлумлик;
ЗАЙЛ — 1. этак, поён, чек, чекка, бирон нарсанинг тугалланиш жойи;

МАТБУОТ ЗАҲМАТКАШЛАРИГА ЭҲТИРОМ

Раҳимжон Шокирбеков номи фақат Самарқандда эмас, бутун республикада маълум ва машҳурдир. Инқилоб йилларида Ўзбекистон матбуотининг қалдирғочларидан бўлган «Зарафшон» рўзномаси унинг муҳаррирлиги остида нашр этилган эди. Кейинроқ у Ўзбекистон маориф вазири бўлди.

Қатағон даврларидаги 15 йиллик қамоқ унинг иродасини бука олмади. Тўласинча оқлангач, халқ хўжалигининг масъулиятли жабҳаларида фидокорона ишлади. Пенсияга чиққанидан кейин узоқ йиллар давомида уруш ва меҳнат фахрийлари вилоят кенгашига раислик қилди...

Яқинда Раҳимжон ота хотирасига чексиз ҳурмат бажо келтирилди: у яшаган кўча (собиқ Котовский кўчаси) Раҳимжон Шокирбеков номи билан аталадиган бўлди.

Бундан ташқари, халқ депутатлари Самарқанд шаҳар совети ижроқоми қарори билан самарқандлик ижодкорлар Орзи Рўзиев, Раҳматжон Акрамов, Мардонқул Муҳаммадқулов, матбаачи Қобил Ашуров хотиралари ҳам абадийлаштирилди.

Ҳабиб ТЕМИР,
«Халқ сўзи» мухбири.

САКСОН БЕШИНЧИ БАҲОР

Айтишларича, аёлнинг кўринишига қараб, унинг ёшини белгилашади. СССР халқ артисткаси Тамара Артемовна Петросян, жаҳонга Тамарахоним номи билан машҳур бўлган санъаткор ўз ёшини яширмайди. У умрининг саксон бешинчи баҳорини кутиб олди. СССР халқлари дўстлиги саройида ўтказилган тантанали кеча ажойиб санъаткорни шарафлашга бағишланганди.

Тамарахонимни бутун ҳаёти мобайнида нималарга қиёслашмади: «Шарқнинг илк қалдирғочи», «Шарқ рақс санъатининг дурдонаси», «Саҳнамизнинг сеҳргари», «Рақс қироличаси» каби ўхшатишлар фикримизга мисол бўла олади. Бу ўхшатишларнинг ҳаммаси санъаткор истеъдодининг қирралари, маҳоратини у ёки бу даражада ифодалайди. Асли арман қизи, туғилиши биланоқ ўзбек халқи тили, анъаналари ва маданиятини қонига сингдирган бу ажойиб аёлнинг номини бутун жаҳон билади. Унинг қўшиқлари барча қитъаларнинг эстрада саҳналарида янграган. Унинг ажойиб рақсларига миллион-миллион томошабинлар мафтун бўлишган.

СУРАТДА: юбилей кечасидан лавҳалар.

Ф. ҚУРБОНБОЕВ олган суратлар.

ЭШИТМАДИМ ДЕМАНГЛАР!

АНДИЖОН ДАВЛАТ ТИББИЁТ ИНСТИТУТИ

● **Корхона, ташкилот, муассасалар ҳамда соғлиқни сақлаш бўлинмаларини, мулк кўринишидан қатъий назар, ўзаро ҳамкорликка таклиф этади.**

● Республикамиз олий мактаблари ичида биринчи бўлиб давлат синовидан муваффақиятли ўтган, мустаҳкам илмий-педагогик ҳамда моддий-техникавий асосга эга бўлган институт хўжалик ҳисобида шифокорлар тайёрлаш бўйича шартномалар тузади.

● Шартнома ҳажми белгиланаётганда Фарғона водийсида жойлашган шериклар имтиёзларга эга бўладилар.

● Шартнома бўйича ўқишга қабул қилинганлар юқори малакали мутахассислар қўлида махсус дастурлар бўйича таҳсил кўрадилар. Талабларга кўра ўқитиш дастурлари кенгайтирилиши, махсус фанларнинг ўқитилиши ҳисобига чуқурлаштирилиши мумкин, ундан ташқари умумий, маданий, жисмоний ва ўзга тайёргарлик турлари олиб борилиши кўзда тутилади.

● **Барча саволлар билан қуйидаги манзилгоҳга мурожаат қилишингизни сўраймиз:**

● **710027, Андижон шаҳри, Бобур шоҳкўчаси, 8-уй,** «Ўзбекистон лимфологлари жамияти» илмий-ишлаб чиқариш мажмуаси.

Ҳакимов Валихон Алихоновичга.

● **Мулоқот учун телефонлар: 5-81-83, 94-4-84** (9.00 дан 18.00 гача).

ЎЗБЕКИСТОН ССР ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ
30-ҲУНАР-ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИ

1991—1992 ўқув йили учун қуйидаги ихтисослар бўйича

ҚАБУЛ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

9-СИНФ МАЪЛУМОТИГА ЭГА БУЛГАН УҚУВЧИЛАР УЧУН (ўқиш муддати 3 йил);
— **тепловоз машинисти ёрдамчиси;**
— **электровоз машинисти ёрдамчиси;**
— **рефрежераторли поездларнинг чилангар устаси;**
— **тепловозни созловчи III разрядли чилангар-уста, тепловоз машинистининг ёрдамчиси;**
— **тепловозни созловчи III разрядли чилангар-электрчи, электровоз машинистининг ёрдамчиси;**
— **газ ва электрпайвандловчи-сантехник;**

11-СИНФНИ БИТИРГАНЛАР УЧУН (ўқиш муддати — 1 йил);
— **авточилангар;**
— **газэлектрпайвандловчи-сантехник;**
— **тепловозни созловчи чилангар-уста;**
— **тепловозни созловчи чилангар-электрчи;**

СОВЕТ АРМИЯСИ САФИДА ХИЗМАТ ҚИЛИБ ҚАЙТГАН ЎРТА МАЪЛУМОТЛИ ЁШЛАР УЧУН (ўқиш муддати — 1 йил);

— **рефрежераторли поездларнинг механик устаси;**
— **тепловоз машинисти ёрдамчиси;**

— **йўловчи вагонларнинг кузатувчиси** (йигит ва қизлар учун). Ўқишга қабул қилинганларга 81 сўм миқдорида стипендия берилади. Улар «Хабаровск — Москва», «Тошкент — Иркутск» поездларида ишлаб чиқариш амалиётини ўтказадилар.

— **Контакт тармоқлари электр созловчиси** мутахассислигини танлаган йигитлар учун ўқиш муддати 10 ой бўлиб, 120 сўм стипендия берилади. Бошқа шаҳардан келганлар ётоқхона билан таъминланади.

Билим юртини тугатганлар олий ўқув юртларига танловдан ташқари қабул қилинади, улар темир йўл транспорти ходимларига тегишли барча имтиёзлардан фойдаланадилар. Ишлаб чиқариш амалиёти даврида эса иш ҳақининг 50 фоизи берилади.

Ўқишга кирувчилар қуйидаги ҳужжатларни топширадилар; билим юрти директори номига ариза, турар жойи (ота-онасининг ишхонаси)дан маълумотнома, 10 дона фотосурат (3×4 см ҳажмида), туғилганлиги тўғрисида гувоҳнома, паспорт ва ҳарбий билет.

Билим юрти манзилгоҳи: Тошкент шаҳри, Ленин райони, Червяков кўчаси, 12-уй. (1, 5, 26-трамвайларнинг «Фоменко кўчаси» бекати).

Телефон: 91-14-07.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ

Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси

6-ҲУНАР-ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИ ВА ТОШКЕНТ ШАҲАР ҚУРИЛИШ БОШ БОШҚАРМАСИНИНГ 4-ТРЕСТИ

1991—1992 ўқув йилига қуйидаги касблар бўйича

ҚАБУЛ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

ДУРАДГОР-ҚУРУВЧИ, СУВОҚЧИ-БУЕҚЧИ, БУЕҚЧИ-ГУЛ БОСУВЧИ (деворларга нақш солиш, гул босиш).

Ўқиш муддати — 1—2 йил.

АВТОЧИЛАНГАР — ўқиш муддати 1—3 йил.
ЭЛЕКТР ПАЙВАНДЧИ, ҒИШТ ТЕРУВЧИ — ўқиш муддати — 6 ой.

9—11 СИНФ МАЪЛУМОТИГА ЭГА БУЛГАН, ҲАРБИЙ ХИЗМАТНИ УТАБ КЕЛГАН ЁШЛАР ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ.

6 ойлик гуруҳларда таълим олаётганларга 78 сўм маош, 1 йиллик гуруҳларда ўқийдиганларга эса 39 сўм миқдорида маош тўланади.

2 ва 3 йил ўқийдиган талабаларга 2 маҳал бепул овқат ва кундалик кийиладиган кийим-бош берилади. Ишлаб чиқариш амалиёти даврида иш ҳақининг 50 фоизи тўланади.

Билим юрти қошида автомобиль ҳайдовчилар гуруҳи очилган, сиз у ерда «В» тоифали ҳайдовчи гувоҳномасини олишингиз мумкин.

БИЛИМ ЮРТИНИ БИТИРГАНЛАР ТОШКЕНТ ШАҲАР ҚУРИЛИШИ БОШ БОШҚАРМАСИДА ХИЗМАТ ҚИЛАДИЛАР.

Бизнинг манзилимиз: Тошкент шаҳри, Луначарский узун кўчаси, 69-уй (1, 17, 24, 101 «Э», 83-автобусларнинг «М Горький метро бекати», 17, 18-троллейбуслар, 6, 13, 22-трамвайларнинг «Партия мактаби» бекати).
Телефон: 67-64-25.

ТЕКШИРУВЧИ КЕЛАРМИШ

Ҳажвия

— Тезда идора ходимларини чақиринг, шошилинч мажлис ўтказиш лозим, — деди хўжалик раиси котибага.

Айтилган вақтда ходимлар тўпланиб бўлгач, раис сўз бошлади:

— Сизларни чақиришдан мақсад, бугун ё эртага юқоридан ипак қурти парваришининг боришини текширувчилар келишармиш. Камчиликлар бўлса тўғрилаб қўйинглар.

Ҳамма идора юмушларини бажариб бўлиб, жойларга тарқалди. Яқингинада шаҳардан бу ерга ишга келган партия қўмитаси котиби бир уйга кирса, қуртга барг солинмаган. Ҳунсби ошди.

— Нимага қуртлар барг емаяпти? Касалланиб қолганми булар?

— Йўқ, ўғлим, қуртлар ҳозир уйқуда, — жавоб берди Сарви хола оғирлик билан.

— Уйқуда бўлса нега қимирлаяпти? — дағдаға билан сўради котиб.

Тажрибали қурт боқувчи Сарви хола ҳайрон бўлди. Котибга тушунтириш қийинлигини сезиб, деди:

— Туш кўраётгандир-да, болам, шунга қимирласа керак.

— Эртага юқоридан текширувчи келади, тезда уйғотиб, барг единг. Сизга, бизга юқоридан гап тегиб қолмасин.

— Хўп, болам, сиз айтгандай қилиб қўяман, гап тегмайди, — деди у шоша-пиша.

Район вакили билан боғча мудири бир уйга киришса, ҳамма сўкчакларнинг оёғидаги косаларга тоза сув қуйилган, қуртлар баргни иштаҳа билан шовуллатиб еяишаётибди. Буни кўрган «текширувчилар» мамнун бўлиб чиқиб кетишди. ...Демак, қуртлар барг еб бўлгач, навбати билан сўри остидаги сувдан ичиб, яна жойларига қайтиб чиқиб кетишар экан, деб ўйлашди улар.

Бошқа бир хонадонга киришса, ҳаммаси яхшию сўрилар тагига сув қуйилмаган, буни кўриб райондан келганнинг жаҳли чиқди.

— Нимага сув қуймадингиз, қуртларни чанқитиб нобуд қилмоқчимисиз? — дағдағани бошлади комиссия бошлиғи.

Қурт боқувчи гап нимада эканлигини англади-ю, мийиғида кулиб:

— Ҳеч қиси йўқ, кечқурун чой ичириб қўяман, кундузи кўп сув ичмасликка ўргатибман, — деб жўнатди.

Шундай қилиб, юқоридан текширувчи келгунча бошқа ишларни бир четга йиғиштириб қўйиб, колхоздаги бутун хонадонлар «текшир-текшир»дан ўтказилди. Унинг якунига бағишланган мажлис чақирилди. Ҳамма «текширувчилар» ахборот беришди. Охири хўжалик раиси пиллачилик бригадири Тўтихонга қуртларни сув билан вақтида таъминламагани, қурт боқувчилар орасида бу ҳақда тушунтириш ишлари олиб бормагани учун «қайфсан» эълон қилди. Бригадир эса бундан хафа бўлгани йўқ, мийиғида кулиб қўя қолди. Нима десин, шундай «ҳурматли», «тажрибали» «текширувчи»ларга гап қайтариб бўлармиди?

Ўринбой АЛИЖОНОВ.

Таъбирли таклифлар

ОЧИҚ ИМТИҲОНЛАР ТАРАФДОРИМАН

Неча йиллардан бери университетда ўқиш орзусида юрган ёшларнинг кўпчилиги талабалик билетини қўлга олганига саккиз ой бўлди. Улар ўз домлалари, ота-оналари, мактабда ўқитган муаллимлари олдида ҳисоб берадилар. Агар физика факультетида ўқиётган 1-курс талабаларининг қишки имтиҳонлар натижаларини кўздан кечирсак, кўпчиликни хурсанд қиладиган эмас: 200 талабанинг 128 нафари синовлардан «йиқилиб», аксарияти 2—3 та имтиҳондан қониқарсиз баҳо олган. Умумий ўзлаштириш 36 фоизни ташкил этди. «Аъло» ва «яхши» баҳолар билан кирганларнинг кўпчилиги ўрталик синовларда (коллеквиум) «2» олган эдилар. Қаҳангки, 1-курснинг иккинчи ярим йилида аълочилар сони тўрт нафар бўлди, холос. Бу рақамларни асослаш учун ўтган йилги ҳисоботни келтирай: 1989—90 ўқув йилида факультет 150 талаба қабул қилган эди, ярим йиллик синовларда 94 нафари икки-учта имтиҳондан қарз бўлиб, ўзлаштириш 37 фоизни ташкил этган. Шулардан 30 га яқини «икки», «уч» баҳо олиб, тахминан шунча талаба университетни тарк этди.

Хўш, қолганлари қандай ўқияпти, деб сўрарсиз? Яна бир мисол: 1990—91 ўқув йилида рус ва ўзбек тилларида ўқийдиган 2-курс талабаларининг академ гуруҳига қишки имтиҳондан сўнг дарс бера бошладим. Биринчи дарсимни синов машғулоти сифатида ўтказдим. Ҳар икки гуруҳга ҳам содда-содда масалалар бердим. Рус гуруҳида 90 фоиз талаба уч-тўрттадан масалани ҳеч қандай ёрдамсиз ечди. Ўзбек гуруҳида эса шаклларни чизиб, формулаларни ёзиб берганимдан кейин ҳам икки талаба иккитадан масалани чала ишлаган, уч талаба биттадан масалани ишлолмас эди.

Хўш, бу талабалар кимлар? Улар — ўтган йили факультетимизга кириш учун ҳужжат топширганларнинг ҳар бештасидан биттаси танлаб олинганлар. 1-курсда 37 фоиз ўзлаштириш бериб, 150 йигит-қизнинг 94 нафари қишки имтиҳонлардан ўтолмаган. Бир йил таҳсил кўриб, оддий ҳисоб-китобни ҳам билмайдиган, ўрганмаганлар. Буларни энди қандай ўқитиш керак, олий таълим беришнинг қайси босқичига тўғри келади?

Мен бугун уларга оптикадан ёруғлик ҳақидаги энг замонавий илмни ўргатиш ўрнига тўрт хоналик жадвал билан ишлашни, ўнли ва оддий касрлар устидаги амалларни, оддий тенгламаларни ҳижжалаб ўқитиб юрибман. Бу нарсаларни 1-курсда ўргатмаган дейсизми? Ўргатишган, ҳатто мактаб физикаси ва элементар математика учун алоҳида соатлар ҳам ажратилган эди. 1990 йил августида эса қабул қилинганларга мактаб ўқув программаси асосида 10 кун дарс ҳам ўтилган. Лекин ҳар бир сабоқ ўз вақтида ўзлаштирилсагина келгуси дарслар учун пухта замин бўлар экан. Шунинг учун мен бу содда амалларни 2-курсда қайта ўргатаяпман. 3-курсда домлалар буларни яна қайтадан бошлайдилар. Вақт кутмайди. Ҳадемай беш йиллик ўқиш ҳам тугайди, улар диплом олиб, ўрта маълумотли, балки ундан ҳам паст билимли мутахассис бўлиб чиқадилар.

Бундай аҳволдан қутулиб бўладими? Менимча, аввало, қабул комиссияси ишини тубдан ўзгартириш керак.

Биринчидан, дорилфунун қошида ташкил этилаётган махсус физика-математика интернат-мактабини тезроқ ишга тушириш зарур. Уни муваффақиятли тамомлаганлар ўқишга имтиҳонсиз қабул қилинадилар.

Иккинчидан, амалий математика факультети мактабларда ихтисослашган синфлар ташкил этиб, унда ўқитувчилар билан биргаликда университет домлалари ҳам дарс ўтишларини, биргаликда имтиҳон олишни ташкил этишса, яхши натижа беради. Бу синфларни ҳам «аъло» ва «яхши» баҳога битирганларни махсус факультетларга имтиҳонсиз қабул қилишни ўйлаб кўрсак ёмон бўлмасди.

Учинчидан, фақат республика олимпиадалари ғолибларини эмас, балки вилоят, район беллашувлари совриндорларини ҳам тегишли факультетларга имтиҳонсиз қабул қилиш чорасини кўриш зарур. Чунки республика олимпиадасида ҳар бир фандан икки-уч ўқувчи ғолиб бўлади, республикамиздаги барча институтларга эса анча кўп талаба қабул қилинади.

Тўртинчидан, институт ва ва университет домлаларининг районлардаги мактабларда битириш имтиҳонларида қатнашувларини уюштирилсак яхши бўларди. Бу тадбир ҳам лаёқатли ёшларни танлаб олиш имконини беради.

Албатта, бундай йўл билан қабул қилинганлар озчиликни ташкил этади. Кўпчилик талабалар ёзги қабул мавсумида саралаб олинадилар. Шунинг учун қабул комиссиялари иш тартибини қайта кўриб чиқса яхши бўларди.

Факультетимиз илмий кенгаши ва партия ташкилоти йиғилишларида ўзлаштиришнинг пастлиги кўп марта муҳокама қилинди, таклифлар айтилди. Аммо бари гаплигича қолмоқда, амалий ишга ўтилмаяпти.

Эсимда: 1989 йил сентябрида Самарқанд шаҳар партия комитетида, 1990 йил май ойида вилоят партия комитети қошида институтлар раҳбарларининг йиғилишларида талабаларнинг саводи пастлиги, қабул комиссиялари иши ҳақида гап кетди. Институтлар раҳбарлари қабул вақтида кўплаб адолатсизликларга йўл қўйилаётгани ҳақида сўзлаб, қабул комиссиялари ишини тубдан ўзгартириш кераклигини таъкидладилар. Бироқ аниқ бир фикрга келинмади. Шундай қилиб, масала ҳамон муаммолигича қолмоқда.

Бизнинг фикримизча, имтиҳонлар очиқчасига қабул қилиниши керак. Унда ота-оналар, мактаб ўқитувчилари, жамоатчилик вакиллари қатнашишларига рухсат берилса, жуда соз бўларди. Табиий факультетларда очиқ имтиҳон олиш қийин эмас. Абитуриентлар фақат танланган ихтисослик бўйича битта имтиҳон топширишади. У ҳам атрофлича суҳбат тарзида олинади. Табиий факультетларда адабиётдан ёзма имтиҳон топшириш балки шарт эмасдир. Бу — кўпчиликнинг фикри. Мазкур мулоҳазани ўртага ташлашимизнинг боиси шуки, масалан, физика ва математикадан «5» ва «4» баҳо олганларнинг кўпчилиги иншодан «йиқилиб» кетмоқда. Тўғри, билимдон бола унисидан ҳам, бунисидан ҳам яхши баҳо олиши лозим. Аммо шу вақтгача тил ва адабиётдан ўқувчилар билими пастлиги ҳаммага маълум-ку. Иншони кўпчилик кўчириб ёзиб бермоқдаки, уни имтиҳон деб ҳам бўлмайди.

Мутахассислик бўйича имтиҳонни энди аввалгидай икки киши эмас, институтнинг етук мутахассислари, ёш олимлар, жамоатчилик вакилларидан иборат комиссия олиши зарур. Тўғри, бундай имтиҳонга кўп вақт талаб қилинади. Лекин тўртта ўрнига бир имтиҳон олинса, вақт сарфида ҳеч қандай ўзгариш бўлмайди. Қолаверса, ҳақиқий бозор муносабатлари талабларига мос мутахассис тайёрлаш учун ҳар қанча вақт ва маблағ сарфлашга мажбурмиз. Имтиҳондан муваффақиятли ўтганлар сони режадагидан ортиқ бўлса, менинг фикримча, уларнинг бир қисмини эркин тингловчи сифатида қабул қилган маъқул. Шунда эркин тингловчилар ва талабалар ўртасида ижобий маънодаги рақобат юзага келади, ҳаммаси ўз тақдири учун курашади. Натижада ўзлаштириш ҳам, тайёрлаган мутахассисларимиз сифати ҳам юқори бўлиб боради.

Шубҳа йўққи, имтиҳонни комиссия олса, синовда комиссия аъзосининг ўзи ҳам фарзандига ортиқча баҳо талаб қила олмайди, «жияни» тўғрисида эса ўйламайди ҳам. Ташқаридан кириб имтиҳондан юқори баҳо талаб қилувчилар йўли бутунлай беркилади. Охир-оқибат институтлар ва у ерда ишловчилар ҳақидаги ҳар хил асослию асоссиз гапларга чек қўйилади. Энг муҳими — ёшлар орасидан ўта қобилиятлиларини танлаб қабул қиламиз, бу эса етук мутахассислар тайёрлашимиз учун ишончли заминдир.

Хулосам шуки, мутахассислар тайёрлашнинг кўп босқичли усулига ўтиш вақти келди.

Вобоқул ЖУРАЕВ,
Алишер Навоий номли Самарқанд давлат университети физика факультетининг доценти.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раҳбарияти, Олий Кенгаш Котибиятининг ходимлари сектор мудири Р. М. Машраповга акаси

Ортиқали МАШРАПОВ

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия билдирадилар.

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖУРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРХОДИЕВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТУЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАКАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Босишга топшириш вақти 21.00
Босишга топширилди 23.30.
Индекс 64608. 5407-буюртма.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ХАЛҚ СЎЗИ